

UMOR SAU ULTRAJ LA ADRESA REGELUI CAROL AL II-LEA? COMENTARII PE MARGINEA ACUZAȚIEI DE LÈSE-MAJESTÉ ADUSĂ COMERCIANTULUI CAROL BREITENSTEIN (SIBIU, 1937)

GABRIELA MIRCEA

Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
peace_gabi@yahoo.com

IOANA RUSTOIU

Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
ioana_rustoiu@yahoo.com

Cuvinte cheie: democrație, dictatura regala, Carol al II-lea, cultul personalității conducătoare, istoria sașilor, Transilvania, istoria vieții cotidiene, secolul XX

Keywords: democracy, royal dictatorship, Carol II, cult of personality, Saxon history, Transylvania, the history of everyday life, the XXth century

Autoarele studiului au urmărit, prin intermediul paginilor de față, publicarea unui grupaj de 8 documente inedite, descoperite în 2013 la Secviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale ale României, în Fondul Rezidența Ținutului Mureș. Ele se referă la acuzația de lèse-majesté adusă negustorului sas Carl Breitenstein, în anul 1937 și la urmările acesteia. Desigur, publicarea interesantelor documente, care vorbesc despre atmosfera reală din Sibiu, din anii 1937-1938, inclusiv, direct sau indirect, despre relațiile politice, administrative, polițienești, judecătorești, sau doar de zi cu zi, ale românilor cu sașii, a presupus și strădania de-a face niște interpretări istorice. Acuzația adusă lui Carol Breitenstein a fost aceea de „ofensă a Regalității”, prin faptul că în 8 iunie 1937, cu ocazia zilei Restaurației a așezat în vitrina magazinului propriu, din centrul Sibiului, în mod insidios portretul Suveranului României, între mulaje de picioare de damă, îmbrăcate în ciorapi fini de nailon (articole care constituiau de altfel obiectul negustoriei sale). Considerăm că actualul studiu contribuie la mai buna cunoaștere a atmosferei de epocă din perioada domniei lui Carol al II-lea și la exemplificarea cu un caz concret, a modului în care s-a manifestat, în anii 1931-1940, cultul Suveranului, devenit Conducător al statului.

Cum bine se știe, deceniul al patrulea al secolului al XX-lea a fost unul plin de frământări în istoria României, de mare diversitate și tensionat, până la accente tragice (vărsări de sânge, de genul crimelor politice, traume diferite cauzate de criza economică, nemulțumiri sociale etc.), sub multe aspecte, în ciuda avântului general, înregistrat de societatea vremii, cu deosebire în perioada 1934-1938, în condițiile de după stingerea, mai mult sau puțin evidentă, a cauzelor¹ Marii Crize Economice (1929-1933). Domnia lui Carol al II-lea, care revenise în țară în 6 iunie 1930, după ce abdicase de la tron (1926), dând curs mai mult necesităților sale individuale, decât celor de interes mai înalt ale Coroanei și ale țării, a adus multe schimbări pe diversele paliere ale vieții economice, sociale, politice și culturale. Practic, Carol al II-lea a inaugurat o nouă epocă istorică, marcată de personalitatea sa, adeseori excesivă și individualistă, urmărind tot timpul să se implice în guvernare și nu neapărat doar să domnească (ceea

---

¹ Nu întru totul și a urmărilor.

ce de fapt trebuie să facă un rege, în virtutea ideii de patronaj politic echidistant, imparțial), până la instituirea propriei sale dictaturi, în perioada 1938-1940².

Perioada, de mare complexitate, s-a caracterizat așadar prin multiple manifestări contradictorii, a căror explicație obiectivă este foarte greu de formulat la ora actuală, fără a lăsa să răzbată vreun partizanat, de dreapta, de stânga sau de centru³. Nu considerăm cu totul criticabilă intenția reabilitării personalității lui Carol al II-lea (deși este evident că acțiunea nu a avut succes⁴, la propriu, când opinia publică actuală este înclinată mai mult spre caricaturizarea personalității contradictorii a suveranului, „grație” publiciștilor căutători ai senzaționalului ieftin – ceea ce nu este desigur, din nou, pe deplin corect⁵), atât cât poate fi reabilitată, nu la modul absolut (în sensul

² Vezi, în general, despre epocă: Constantiniu 1997; Scurtu *et alii* 1982; Stoenescu 2001; Scurtu 1991 etc., iar despre Carol al II-lea: Sandache 1998; Manoilescu 1993; Mănea 1996 etc. Istoricii consideră regimul inaugurat de Carol al II-lea în 1938 dictatură regală, deoarece, dincolo de implicațiile sale politice evident antidemocratice, perioada a fost cea a unui regim autoritar, excesiv poate în anumite privințe, dar nu dictatorial la extrem (în mod generalizat), cel puțin la nivelul existențelor individuale, unde accentele de acest tip nu s-au implementat întru totul. Ne permitem o astfel de interpretare, după o analiză detaliată a dosarelor păstrate în fondul *Tribunalul Alba* din anul 1938, când acuzațiilor de lèse-majesté, destul de numeroase de altfel, nu li s-a dat decât arareori curs în instanță. Ca atare, observăm, analizând faptele în detaliu, că, în ciuda gestului său evident de lezare a figurii regelui, din 1937 și probabil 1938, comerciantul și industriașul sas din Sibiu, Carol Breitenstein, nu a avut neapărat de suferit, din pricina gestului său de afrontare a imaginii suveranului României, decât moral, nu însă și fizic sau sub aspect material propriu-zis. Consecința a fost doar faptul că nu i s-a reînnoit permisul de port-armă, deși și această pedeapsă i s-a părut nedreaptă și de fapt îi leza sensibilitatea individuală. Însă alte consecințe mai drastice (urmărire penală și închisoare, de exemplu), gestul său nu a avut, nici în anul 1938, după instituirea dictaturii regale, nici, se pare, pe parcursul anilor 1939 și 1940, când putem crede că el nu a mai îndrăznit să etaleze, în maniera injurioasă pe care o vom prezenta în continuare, portretul suveranului în vitrina magazinului său din Piața Mare a Sibiului, cu ocazia zilei Restaurației, în condițiile înăsprii regimului politic, în timpul dictaturii regale. Putem aprecia, sub aspect teoretic, că nu a mai făcut acest lucru, în ciuda faptului că fusese sistată urmărirea sa penală în instanță, în 1937.

³ Rolul istoricului este, în optica noastră, nu acela de a a-și etala prin considerațiile sale orientarea politică proprie, fie ea și democratică, aparent echidistantă față de extreme (pentru că, poate, adevărul unei perioade sau al alteia nu se află în centrul matematic al problemicii, ci, diseminat în subiectivitățile indivizilor care au trăit evenimentele respective, inclusiv în atitudinile extremiste, care iată s-au născut și au proliferat în epoca respectivă), cât de a lăsa documentele să vorbească despre o epocă sau alta, pur și simplu, pentru reînvierea trecutului, cu bunele și cu relele sale, numai în acest mod putând să nu deformeze subiectiv istoria petrecută în realitate, să o distorsioneze și mai mult decât poate fi ea percepută în mod inerent subiectiv, de către fiecare receptor al său, inclusiv de către istorici. Publicând documente și rememorând fapte el nu poate decât să le interpreteze, sub semnul atât al probabilității, cât și al autenticității (în măsura în care ea i se dezvăluie sau este capabil să o surprindă).

⁴ Vezi, de exemplu, *Istorie și civilizație*, nr. 17, februarie 2011, număr dedicat unei astfel de încercări, sub genericul *Carol II, un rege nedreptățit*, care reia de fapt titlul unui articol de fond al lui Adrian Cioroianu.

⁵ Deoarece regele, ca persoană, avea dreptul inclusiv la o viață personală, dar, în momentul în care conduita sa individuală afecta, prin lipsa de moralitate și fapte de corupție, însuși actul guvernării, nu i se pot aplica criteriile unor judecăți indiferente la consecințele actelor sale din viața personală asupra destinului țării. E drept că imoralitatea, nu doar cea privitoare la viața intimă, ci și cea din planul relațiilor diplomatice dintre state părea a fi o caracteristică a epocii aceleia, în care tratatele internaționale au fost încălcate cu cea mai mare nonșalanță, încât judecarea, de pildă, a lipsei de moralitate a suveranului român, ar trebui raportată la caracteristicile generale și particulare ale epocii în care a trăit, în ansamblul său, nu numai la spațiul românesc. Acest lucru ar trebui făcut, desigur, nu neapărat pentru a-l disculpa, ci pentru a-l integra mai bine epocii sale și a-i înțelege mai bine conduita. Nu era o caracteristică numai a românilor, determinanta conduitei sale politice - și nu numai - (inducerea în eroare a adversarului și lovirea sa directă, mai apoi), ci a unei întregi epoci, raportată la scara întregului continent și ne referim la beligeranța mocnindă permanent, sub aparența stării de pace, a perioadei interbelice. Poate Carol al II-lea, într-adevăr, era mai român, ca oricare alt membru al dinastiei Hohenzollern, așa cum îl considera (ca un

absolvirii de multe vini care planează asupra sa cu siguranță). Așa cum se știe, înainte de toate (inclusiv înaintea intenției de reabilitare, de exemplu), discursul istoric trebuie fondat pe documente, cu respectarea specificității epocii, pentru că, în ansamblu, dincolo de marile și pătimășele confruntări dintre protagoniștii răstimpului istoric 1930-1940, în ansamblu, epoca a fost una de creștere, de dezvoltare generală (în perioada postbelică această realitate s-a relevat mult mai bine), desigur contracaraată profund de marile pierderi teritoriale ale României, care, nu știm cum ar fi putut fi de fapt evitate de Carol al II-lea în anul limită al domniei sale, 1940. Pierderile teritoriale dădeau, totuși, valoarea finală a unei deficitare gestionări a intereselor țării, pe care suveranul o luase energic pe cont propriu! Avusese, oare, pe deplin, dreptul de a face acest lucru? Răspunsul obiectiv care se poate da, pare a fi mai mult *nu*, decât *da*, dar dincolo de o astfel de concluzie, care se evidențiază parcă de la sine, nu pot fi trecute cu vederea unele dintre realizările incontestabile ale perioadei, cum au fost cele din domeniile cultural, economic, social, educativ și sanitar. Bilanțul obiectiv al unei epoci este greu de făcut, în perioada imediată de după încheierea sa (sau în timpul desfășurării sale), lipsind o adecvată perspectivă temporală, dar și în epocile ulterioare, când perspectiva de ansamblu există, inclusiv din prisma urmărilor faptelor comise, dar sursele documentare par a nu mai oglindi, cu aceeași prospețime atmosfera reală de epocă, având loc accentuate deformări de percepție, cauzate tocmai de filtrul temporal și ieșirea din spațiul istoric dat, care se interpun între istoric și domeniul său de cercetare.

Chiar dacă reabilitarea integrală a regelui Carol al II-lea nu va putea fi realizată, totuși nu pot fi omise, din orice judecată obiectivă *a posteriori*, care este obligată să țină cont de relatările contemporanilor care l-au cunoscut îndeaproape, de exemplu, caracterizările, în ansamblu favorabile, pe care i le-a făcut unul dintre susținătorii personalității sale, Mihail Manoilescu, care mărturisea, la un moment dat, următoarele:

„Dar, în afară de aceste mari teze politice, de ce credeam în Carol ca om și de ce eram gata să lupt pentru dânsul? Întâi, fiindcă fusese calomniat ca nimeni altul și de străini și de ai lui și fiindcă nu este păcat omenesc, oricât de oribil, care să nu-i fi fost atribuit! [...]. Și mai era, în partea bună a firii sale, singura pe care putusem s-o cunosc până atunci, un idealist de pură esență: entuziast, cu viziuni frumoase pentru viitorul României, în toate sectoarele existenței ei, plin de imaginație constructivă [...]. Dar peste toate, Carol era un om care iubea această Românie, cum n-au iubit-o mulți dintre cei mai buni români [...] avea ambiții mari și visa la o promovare europeană a poporului nostru, cum nu mai avusese parte în istoria lui. Pe deasupra - *lucru care astăzi apare aproape neverosimil* [subl. a.] - se înfățișa ca un om de bună credință, cu cugetul curat, cu o cinste sufletească ferită de orice putea semăna cu subterfugiul sau înșelătoria. Așa era Carol acolo în exil, izolat și neinfluențat de nimeni (căci, încă o dată, înrâurirea Elenei Lupescu era rezervată pe atunci numai unor domenii minore)”⁶.

Cu toate acestea, ne propunem, fără a considera că putem percepe pe deplin în nota sa propriu-zis autentică epoca delimitată, să edităm și să comentăm, într-o primă etapă, câteva surse documentare interesante, care stârnesc sub diferite aspecte interesul

---

comentariu de uz familial defavorabil) bunicul său Carol I, deoarece înjura și făcea datorii, dar caracteristicile conduitei sale depășesc cadrul strict românesc al epocii. Ele aveau deschideri de epocă înspre diferite curente atitudinale și existențiale, inclusiv politice, diplomatice, de anvergură, caracteristice epocii în care personajul istoric avut în vedere a trăit (modele umane noi se instituieră, diferite de cele ale secolului al XIX-lea sau de până la finele Primului Război Mondial, omul devenise mai eliberat de restricțiile religioase, morale, mai iubitor de stridențe și originalități, mai egocentric, mai emancipat, inclusiv în privința vieții sale intime și a libertăților individuale).

⁶ Manoilescu 1993, p. 106-107.

istoricului, prin problematica lor, doar aparent cotidiană (și ca atare minoră, deși percepția istoriografică s-a schimbat demult înspre interesul acordat studiului vieții de zi cu zi a oamenilor), deoarece în evenimentele respective se oglindesc de fapt importante caracteristici ale acelei epoci din preajma și din prima parte a dictaturii regale. Grație lor putem face câteva observații, care echivalează, considerăm noi, cu o radiografie nepartizantă a unor aspecte ale epocii, efectuată prin intermediul⁷ unor subiecți istorici (care ni se dezvăluie mai mult indirect, dar răzbat până la noi ecouri ale unor atitudini de moment ale lor) recrutați din diferite paliere și categorii ale societății vremii, cum sunt personajele implicate în cazul în speță: rezidentul regal Dănilă Papp și funcționarii Rezidenței Regale de la Alba Iulia, comerciantul sas Carol Breitenstein, avocatul dr. Traian Ivan, judecătorul Constantin Sasu, judecătorul supleant Virgil Albescu, procurorul Gheorghe Chiriac, personalul Chesturii de Poliție a Municipiului Sibiu, în mod special subcomisarul Cristescu, angajații Prefecturii Județului Sibiu, ofițerii din garnizoana orașului și al unor situații existențiale concrete, care ne reînvie la modul propriu frânturi din istoria reală, consumată în cadrul circumscris. Astfel, prin intermediul lor, căutăm să luăm pulsul epocii, să reînvie din prisma vieții cotidiene (inclusiv a mentalității unora sau a altora), îndeosebi o interesantă epocă apusă, una dintre cele mai valoroase, în ultimă instanță, din istoria contemporană a țării, conform părerilor destul de încetățenite ale istoricilor, lăsând deoparte desigur contemporaneitatea noastră strictă, asupra căreia nu suntem în măsură să ne pronunțăm, din lipsa unei adecvate perspective spațial-temporale, cea dintâi fiind, cum bine se știe, în ciuda intenselor controverse și concurențe interioare, o epocă de maximă înflorire a României Mari.

Dar, să derulăm conținutul documentelor inedite, pe care le-am identificat recent la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale ale României, în fondul *Rezidența Ținutului Mureș*, respectiv șirul faptelor pe care ele le pun în lumină. Piesa cea mai interesantă, cu care debutează de fapt prezentarea noastră, o constituie solicitarea, dactilografiată și legalizată, conform cutumelor vremii, pe care comerciantul sas⁸, Carol

---

⁷ Respectiv prin intermediul atitudinii lor, mai mult sau mai puțin evidentă, față de cazul negustorului din Sibiu.

⁸ Conform unei informații verbale, pe care o datorăm doamnei Gudrun Ittu, căreia îi mulțumim în mod deosebit pentru sprijinul documentar acordat, Carol Breitenstein ar fi tatăl lui Ernest Breitenstein. Se vehiculează de asemenea actualmente ideea că familia ar fi fost de fapt una de evrei botezați evanghelici (dar informația respectivă trebuie probată documentar pentru a putea fi validată!). Ca atare, acceptăm stadial, fără cercetări speciale în acest sens, faptul că antenutitul Carol Breitenstein a fost tatăl cunoscutului publicist sibian de după război (redactor șef al publicației *Neuer Weg* în perioadele 1949-1954 și 1976-1988), Ernest Breitenstein (1923-1990), considerat la ora actuală unul dintre nomencluriștii epocii de dinainte de 1989 (fost membru al CC al PCR) și care aderase la gruparea de stânga încă din 1939, respectiv de la vârsta de 16 ani (!), cum reiese din succinta sa biografie accesibilă nouă la ora actuală (vezi Dobre 2004, p. 114). Familia respectivă a fost realmente una renumită în Sibiu și nu numai, în perioada interbelică, așa cum specifică suplicantul din 1938. Ea era originară din Sebeș, unde Carol Breitenstein se și născuse, în 1890 (cum singur mărturisea, în 1938), figurând în evidențele comunității evanghelice din localitatea menționată, unde prezența sa poate fi dovedită, se pare, de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, mai precis din 1748. Vezi în acest ultim sens comentariul unui tânăr istoric: „De edictul de concivilitate au beneficiat în realitate unii dintre imigranții veniți la mijlocul secolului al XVIII-lea din Baden-Durlach. Aceștia au fost așezați în suburbie, au avut proprii lor conducători și școală separată fiind câteva decenii excluși de la beneficiul drepturilor civile în oraș. Abia începând cu anii '80 (ai secolului al XVIII-lea n.a.) unii imigranți obțin dreptul de cetățenie și dreptul de a avea avere imobiliară în oraș, iar mai târziu pătrund chiar în Consiliul Exterior așa cum face, de exemplu, *Georg Breitenstein, starostele breslei olarilor* [subl. a.]” (Mărginean 2002, p. 112). Colonizările din zona Baden-Durlach au început în 1743, în perioada 1744-1749 fiind aduse la Sebeș inițial 177 familii, dintre

Breitenstein, i-o adresează de la Sibiu, în 5 septembrie 1938, generalului Dănilă Papp, rezident regal al ținutului Mureș, cu reședința la Alba Iulia (notăm în acest context faptul că județul Sibiu era inclus, prin reforma administrativă instituită de rege în 14 august 1938, în ținutul Mureș, ceea ce explică faptul că plângerile celor nemulțumiți din teritoriu îi erau adresate reprezentantului zonal al regalității, respectiv generalului Dănilă Papp).

Conform acestei mărturii, ca o manifestare a cultului personalității regelui Carol al II-lea, prin ordin ministerial⁹, în 8 iunie 1937, de ziua Restaurației, festivitate instituită imediat după revenirea regelui în țară (1930), începând din 1931¹⁰, toți comercianții din Sibiu, au fost obligați să așeze în vitrinele magazinelor, în special, desigur, cei din piața centrală a orașului, portretul suveranului: „Pentru ziua de 8 Iunie 1937 subsemnatul am expus în vitrina prăvăliei mele portretul Maiestății Sale Regelui Carol II, ca toți comercianții din Sibiu” (anexa I). Sigur, conform acestei părți de început a relatării, nimic nu era în neordine, de vreme ce semnatarul solicitării adresate generalului Dănilă Papp se conformase ciudatului (în bună măsură) ordin, prin care se

---

care 25 au plecat înspre alte centre transilvane, în oraș stabilindu-se aproximativ 500 locuitori noi (cf. Gündisch 1978, p. 3-15; Teutsch 1907, p. 190; Möckel 1929, p. 17; *Apud* Mărginean 2002, p. 112, nota 31). Cu siguranță, printre acești numeroși coloniști germani, de la jumătatea secolului al XVIII-lea, s-a aflat și familia Breitenstein, cum reiese indirect din cercetarea lui Marius Ștefan Mărginean și cum se confirmă prin cercetarea noastră de arhivă, efectuată la Alba Iulia, conform căreia putem certifica prezența acesteia la Sebeș, în cartierul Durlach-erilor (vezi despre „compartimentarea” terenului Sebeșului, Anghel 2011, p. 178-179) din anul 1749 (conform *Protocolului botezărilor Parohiei evanghelice* din Sebeș, care înregistrează în 24 decembrie 1749 nașterea lui Martinus, fiul lui Martin Breitenstein, vezi SJAAN, FCRSC, reg. 2193/1660-1921, f. 46v); pentru deceniile următoare sunt consemnați ca părinți ai unor fii și fiice botezați în aceeași biserică evanghelică Philippus Breitenstein, Nicolaus Breitenstein, Johann Georg Breitenstein, toți locuitori ai cartierului Durlach (SJAAN, FCRSC, reg. 2193/1660-1921, f. 50r, f. 52r, f. 52v, f. 53v, f. 54v, f. 55r, f. 57v, f. 58r, f. 62r, f. 63r, f. 66r, f. 68v, f. 71r, f. 74r, f. 76v, f. 79v, f. 83r, f. 86v, f. 93v, f. 98v, f. 108v, f. 117r, f. 122v, f. 126r, f. 127v). Am menționat doar filele cu nașterile de până la 1800, seria acestor notații continuând, desigur, și după acest an, ceea ce pledează împotriva ipotezei că, originar, ar fi fost o familie de evrei, botezați evanghelici, dar desigur subiectul se impune a fi cercetat în sine, pentru elucidarea istoriei acestei familii și a arborelui său genealogic, deosebit de interesant, indiferent de opțiunile politice ale membrilor săi pe care le-au traversat în anumite momente istorice.

⁹ Prim-ministru era la vremea respectivă liberalul Gheorghe Tătărescu și este de presupus că ordinul respectiv fusese semnat chiar de către acest personaj, mai ales că i-a revenit în anul menționat și postul de ministru de Interne, dar acest lucru nu înseamnă nici pe departe că liberalii, în ansamblul lor, agreau formele de manifestare a cultului personalității lui Carol al II-lea și în general guvernarea inaugurată, cu atât mai mult cu cât suveranul urmărise îndeosebi alimentarea disensiunilor din interiorul acestei grupări politice (și nu numai), deși, în acel moment, ministrul amintit nu-i putea fi decât fidel monarhului, deoarece îl investise cu o funcție la care nu putuse spera anterior (!).

¹⁰ Formele de manifestare a cultului personalității, instituit de rege imediat după revenirea în țară, au fost multiple. Ele au devenit cutume ale vieții oficiale și chiar ale celei cotidiene, cu deschideri sociale, deoarece festivitățile epocii în cadrul cărora figura suveranului era în mod categoric invocată presărau tot calendarul anual și au implicat participarea multor actanți, fie ei oficiali, fie public, îndeosebi tineretul studios, care a fost unul dintre instrumentele cele mai abil folosite de monarh pentru eficientizarea socială a unor atare manifestări. În centrul formelor de manifestare publică a cultului personalității regelui stătea cu siguranță ziua Restaurației, sărbătoare națională instituită de suveran, ca ax în jurul căruia trebuia să graviteze întreaga adorație față de persoana conducătorului suprem, pe care o întruchipa suveranul. Prin instituirea acestei festivități, fără precedent până atunci, Carol a pus de fapt temeliile cultului propriei sale personalități, care a avut multiple forme de manifestare (nu mai era cultul pentru regalitate, care existase anterior, ci pentru persoana în care regalitatea se întrupase, pentru Conducător, care nu mai avea legătură atât cu ereditatea sa, cât pur și simplu, la modul absolut, cu personalitatea sa), iar ziua Restaurației a fost, în mod cert cea mai directă și mai importantă formă de materializare a unui atare concept.

materializa - și aceasta era numai una din formele sale de manifestare -, la vremea respectivă, cultul personalității regelui.

Carol Breitenstein, născut în 1890 la Sebeș¹¹, era negustor de tricotaje (inclusiv, se pare, de lenjerie fină - oricum de ciorapi fini de damă era -, cum reiese din piesele etalate în vitrina magazinului său) și își avea magazinul în piața centrală a Sibiului, fiind unul dintre cei mai cunoscuți comercianți din oraș! Chiar și aceste detalii suplimentare, oarecum speciale, deoarece obiectul negoțului lui Carol Breitenstein îl constituiau inclusiv unele efecte de uz feminin, oarecum mai intime, nu ar fi fost litigioase, în sine, dacă mult prea originalul¹² comerciant nu ar fi avut ideea, de a așeza portretul regelui Carol, într-o manieră, nu doar licențioasă, ci de-a dreptul hilară și injurioasă la adresa personalității conducătorului suprem al țării, care era Carol al II-lea, cu aluzie evidentă la viața sa amoroasă scandaloasă, respectiv nu doar pur și simplu printre piesele vestimentare feminine care constituiau obiectul negoțului său (ceea ce era *ab initio* de natură să creeze o situație ridicolă, prin simpla executare a ordinului amintit!), ci și încadrat de cel puțin un mulaj de ghips de picior femeiesc, în lungimea sa de până deasupra genunchiului (dar se pare că, în 8 iunie 1938, după anularea încercării de intentare a unui proces de *lèse-majesté*, așezase portretul între două - chiar trei - astfel de mulaje¹³, ceea ce constituia, în acel moment, o veritabilă sfidare nu numai a

¹¹ Johan Carl Breitenstein s-a născut la 8 mai 1890, tatăl său a fost Josef Breitenstein, iar mama Wilhelmina Leibli (SJAAN, FCRSC, Parohia Evanghelică Sebeș, reg. 2199/1888-1924, f. 44). Era al doilea copil al familiei, cu doi ani înainte născându-se Ida (23 iulie 1888, SJAAN, FCRSC, Parohia Evanghelică Sebeș, reg. 2199/1888-1924, f. 14), în 19 februarie 1892 Franz (SJAAN, FCRSC, Parohia Evanghelică Sebeș, reg. 2199/1888-1924, f. 67), în 18 februarie 1894 Johan Conrad (SJAAN, FCRSC, Parohia Evanghelică Sebeș, reg. 2199/1888-1924, f. 96), iar în 7 februarie 1897 ultimul copil, o fată, Regina (SJAAN, FCRSC, Parohia Evanghelică Sebeș, reg. 2199/1888-1924, f. 138).

¹² Ne întrebăm dacă atitudinea negustorului se iscase doar din dorința de persiflare umoristică a vieții personale a monarhului, cum s-ar zice din spirit de glumă? Sau izvora dintr-o atitudine, mai gravă, de protest pe față la adresa conduitei lui Carol și a implicațiilor sale politice, fiind de fapt o manifestare politică anticarlistă? Avea gestul respectiv și trimitere antiromânească, nu numai anticarlistă? Poate era un ecou al unei atitudini de criticare a tendințelor de românizare a minorităților etnice din România? Includea el, cumva, influențe ideologice de dreapta (și ne raportăm la dreapta românească)? Sau era ecoul însușirii unor influențe ideologice importate din spațiul german, la vremea respectivă? Avea el conotații revizioniste? Putea resimți Carol Breitenstein influențe ideologice naziste, când Germania inaugurase o perioadă expansionistă la propriu, nu numai pe tărâm ideologic, la vremea respectivă, sau sensibil ulterioară, 1938 fiind, de exemplu, anul anexării Austriei, iar 1939 cel al invadării Poloniei? Credem că actul său putea să fie, cu destulă necesitate, în dezacord cu opțiunile politice ale monarhului și ale camarilei sale, reflectând o poziție politică opusă, pe care negustorul sas o putea avea în acel moment, în urma receptării unor influențe ideologice diverse, inclusiv iradiate dinspre spațiul german sau dinspre dreapta românească. Din păcate nu avem documente, pe baza cărora să reconstituim mobilul real al lui Carol Breitenstein, impresia că ar fi putut avea simpatii de dreapta, pe fond germanofil, fiind contracara de faptul că fiul său, dacă într-adevăr Ernest Breitenstein, născut în 1923, i-a fost fiu, aderase încă din 1939, de la o vârstă deosebit de crudă, la mișcarea de stânga, ceea ce este cu totul uimitor pentru noi și ne putem explica foarte greu de ce tânărul a putut îmbrățișa o astfel de alternativă! Alegerea acestuia încă nu se produsese, deoarece suntem în 1937-1938 și astfel nu putem judeca momentul respectiv, prin prisma a ceea ce urma să se întâmple, motivația adevărată al lui Carol Breitenstein, din 1937-1938, rămânând pentru noi, din păcate, la nivelul supozițiilor.

¹³ Sau, poate, tot astfel a arătat vitrina și în 8 iunie 1937, exact ca în anul următor, fiind posibil ca data de pe verso-ul celei de a doua fotografii publicate de noi să nu fi corespuns anului realizării sale, ci celui în care a fost revigorată imaginea respectivă pentru a-i fi făcută cunoscută rezidentului regal Dănilă Papp (o variantă totuși puțin probabilă). În fotografia anexată plângerii lui Carol Breitenstein (Pl. I. 1), meșteșugită cu siguranță, unul dintre mulaje nu poate fi perceput decât cu totul vag, din pricina unghiului de fotografiere, cel de-al treilea, fusese scos, în vederea realizării imaginii cu pricina, dar este de presupus că, imediat după aceea el a fost reasezat în același loc, deoarece fotografii poliției l-a găsit acolo (Pl. I. 2).

autorității suveranului, ci și a altor organe ale aparatului de stat românesc, fidele ordinii de stat a momentului!), pe care se expuseseră, cu grijă, cumva pentru a spori hilaritatea și aluzia indecentă, ciorapi de lux, de mătase, produși de ADESGO. Tot publicul putea astfel percepe trimiterea, deloc fină¹⁴, la slăbiciunea suveranului pentru amanta sa Elena (de fapt Magda) Lupescu (numele inițial al tatălui fiind Grünberg sau Wolf), la ale cărei picioare (și nu numai!) se făcea îndeobște aluzie publică ireverențioasă. Gestul a avut cu siguranță un ecou imediat, nu numai de clientelă și public, ci și sub aspectul alertării poliției locale, prin intermediul îndeosebi al unor ofițeri români din garnizoana orașului, cu siguranță carliști, care erau și ei clienți ai întreprinzătorului comercial amintit, ca de altfel și învățătorimea din județ (cum se va observa din cele relatate în continuare), sau alte categorii ale publicului. Era etalarea respectivă a portretului regal, o blasfemie, un protest politic sau o manifestare hâtră, umoristică a proprietarului magazinului menționat, fiind evident că în epocă atitudinile față de viața personală a regelui Carol al II-lea au fost foarte diferite, pe diverse paliere sociale și politice¹⁵, puțini fiind cei care au tolerat (și de fapt aceștia au fost aproape doar profitorii!) situația respectivă, de concubinaj și libertate sexuală totuși excesivă a regelui, atitudini care sfidau conceptul de morală tradițională și îl postau într-o veritabilă avangardă existențial-atitudinală, care însă nu avea nimic de-a face cu actul guvernării, când lumea în general era, cel puțin în România, mult mai reticentă la acest gen de comportament individual? Întrebarea aceasta, căreia nu i se poate da încă un răspuns ferm, constituie de bună seamă laitmotivul studiului de față, așa cum rezultă și din titlul său.

Conotațiile gestului respectiv puteau fi, de bună seamă, considerăm noi și politice (din simplu spirit de glumă, negustorul nu s-ar fi ostenit și nu ar fi riscat atât de mult, pentru a-l pune, din confuze motive, pe rege într-o situație hilară!). Este desigur greu de reconstituit mobilul real de la baza gestului lui Carol Breitenstein, deși unele aspecte pot fi cu siguranță intuite. Într-un oraș cu populație germană preponderentă (43,7% germani; 37,7% români; 13,2% maghiari; 2,7% evrei¹⁶), nemulțumită de unele aspecte ale procesului de românizare la care a fost supusă după înfăptuirea României Mari (inclusiv de nerespectarea integrală a promisiunilor deosebit de largi făcute în acest sens de liderii români, cu ocazia proclamării Marii Uniri), dar și ca reflex al creșterii influenței noii ideologii de dreapta, cu ecou deosebit în cadrul comunității germane din România, puternic influențată de ascensiunea spectaculoasă a nazismului, pe parcursul celor doi ani dinaintea dezlănțuirii celui de-al Doilea Război Mondial (și mai apoi, în mod deosebit pe parcursul anilor următori, începând din 1940), gestul lui

¹⁴ Ea avea în mod evident, ca scop, ridiculizarea publică, stârnirea râsului colectiv, la adresa conduitei individuale a monarhului, iar modalitatea aleasă era grosieră (și de-a dreptul avangardistă, pentru morala tradițională), în ciuda eleganței pieselor de lenjerie fină pentru dame expuse, chiar a eleganței pe care mulajele de picioare o insinuaiu, alături de portret.

¹⁵ Cea mai cunoscută în Ardeal a fost desigur contestația țărăniștilor, în special cea a lui Iuliu Maniu, care a dorit poate cel mai mult și mai insistent separarea regelui de amanta sa și reîntoarcerea sa în cadrul conjugal inițial, cu scopul mărturisit al ofierii unei alte încoronări a cuplului la Alba Iulia! Dar visul acesta i-a fost dejucat sistematic de către rege. Or, cum priza socială a țărăniștilor era deosebit de puternică în Ardeal, originea gestului lui Carol Breitenstein trebuie căutată și în eventuala înrăurire pe care țărăniștii o vor fi avut asupra mentalității sale, prin intermediul clientelei sale constituită din institutori, care, mulți dintre ei putuseră fi influențați și de ideologia legionară. De altfel, în preliminariile alegerilor din 1937 se și stabilise o alianță, ciudată desigur, între țărăniști și cei din urmă, ceea ce relevă complexe influențe care îi putuseră parveni negustorului sas și dinspre mediul politic românesc, inclusiv dinspre convingerile politice populare, diverse, pe care le putea percepe la nivelul centrului orașului Sibiu.

¹⁶ Șeulean 2012, p. 249.

Carol Breitenstein nu pare a avea numai conotații de persiflare umoristică a persoanei suveranului României Mari, deși probabil nici această trăsătură de caracter (umorul) nu îi lipsea, ca și un interes aparte pentru „farmecul feminin”, de vreme ce poseda un astfel de magazin, de ciorapi fini și tricotaje pentru dame, iar vitrina magazinului său era o mostră de gust și rafinament, în materie de feminitate, după criterii novatoare, aflându-se în ton nu numai cu moda, ci și cu un spirit avangardist (de vreme ce negustorul deținea, ca piese de decor, insinuante mulaje de picioare de femei!), de unde și atenția specială acordată comentariilor publice despre viața personală a regelui, care transpore de asemenea din gestul său.

Mai degrabă însă, faptul pe care încercăm să îl înțelegem pare a fi avut o reală încărcătură politică și modul insinuant de etalare a portretului regal va fi făcut deliciul conaționalilor lui Carol Breitenstein, majoritari în oraș, în primul rând prin valențele sale protestatatoare mai profunde, la adresa autorităților române, decât simpla stârnire a râsului, în legătură cu viața particulară a lui Carol al II-lea. Or, manifestările politice ale germanilor, tocmai în acei ani, începuseră a fi monitorizate tot mai intens de la Berlin, respectiv din 1938 (dar cu reale antecedente în 1937), iar Carol Breitenstein, cu mobilitatea sa intelectuală (pentru că gestul analizat, în sine, denotă nu numai curaj - chiar tupeu -, ci și inteligență sau emancipare citadină, ca și modul în care, angajându-și un avocat priceput, până la urmă negustorul a știut să iasă din impasul pe care singur, dar nu în necunoștință de cauză, și l-a creat) nu putea de bună seamă rămâne în afara frământărilor politice curente ale comunității etnice din care făcea parte.

Formațiunile politice ale germanilor din România, de inspirație ideologică nazistă, aveau în mod cert la vremea aceea atitudini antiromânești, deși Partidul German din România conlucrase, în general, cu autoritățile române, trimițând reprezentații proprii în parlament și încercând să modifice pe calea legalității nedreptățile făcute comunității de către autorități¹⁷. Or, gestul lui Carol Breitenstein, mai ales cel din 1938, când și-a repetat, putem crede, tentativa din anul anterior (și ne bazăm în această interpretare a noastră pe faptul că fotografia realizată de angajatul Chesturii de Poliție din Sibiu, publicată cu acest prilej, data din 8 iunie 1938, ceea ce constituie totuși un indiciu prețios în acest sens), care pare a avea mai multă hotărâre (decât în 1937), trimite spre o posibilă opțiune politică de dreapta a comerciantului amintit. Ar fi de analizat, din acest motiv, eventuala sa simpatie pentru partidul lui Fritz Fabritius (lider repromovat tocmai atunci - în 1937-1938 - în fruntea mișcării de dreapta unificate a germanilor¹⁸), de pildă, faptul în sine din 1937 și mai ales eventuala repetare a sa din anul următor putând constitui inclusiv un protest la adresa gestului regelui de a dizolva partidele politice, în cursul ultimului an amintit (30 martie 1938), ceea ce ne determină să punem în ecuație, ca o reală necesitate, orientarea politică de dreapta a personajului analizat, pentru că fără un crez ideologic mai consistent el nu ar fi dat dovadă de atâta îndârjire și nu ar fi persistat în ridiculizarea personalității suveranului, după experiența încercării de a i se intenta urmărirea penală.

Ca atare, gestul pare deliberat și îl avea în vizor pe însuși suveranul țării, în momentul sărbătorii Restaurației, atât în 8 iunie 1937, cât și, probabil, în 8 iunie 1938¹⁹,

¹⁷ În legătură cu modalitățile de manifestare politică a germanilor din România în perioada interbelică, vezi sinteza realizată de Ciobanu 1995, p. 121-134.

¹⁸ Vezi Ciobanu 1995, p. 129-130, îndeosebi tentativa constituirii unui „stat în stat” al germanilor din România, din acea perioadă.

¹⁹ E desigur posibil ca pe fotografia mult invocată să se fi trecut greșit anul 1938, în loc de 1937, dar noi considerăm că acest lucru nu s-a petrecut, pentru că imaginea și data consemnată pe ea constituia

când fapta a fost, putem crede, repetată, iar această sărbătoare națională fusese instituită și marcată în mod forțat, cu mari desfășurări de forțe și cheltuieli publice, în tot timpul stăpânirii regelui, în întreaga țară, constituind într-un fel momentul de maximă intensitate a manifestării cultului personalității conducătoare, prin raportare la întreg calendarul anual al unor atare manifestări instituționalizate²⁰!

Apreciem situația în acest mod cu atât mai mult cu cât comerciantul sas din Sibiu aparținea unei entități etnice destul de înfloritoare la vremea respectivă, respectiv unui eșantion socio-profesional bine configurat în cadrul celor 21598²¹ membri ai comunității germane a orașului, dintre care cei implicați în industria textilă și manufacturieră reprezentau un procent important, de 12%²², din populația menționată, iar în cadrul acestui procent deosebit de bine individualizat, Carol Breitenstein avea

---

probă incriminantă, în instanță, ceea ce impunea o corectitudine deosebită în recoltarea și redactarea sa, iar în anul următor, de ziua Restaurației, când s-a impus, putem presupune, aceeași obligație de a se afișa portretul suveranului în vitrinele magazinelor din oraș, Carol Breitenstein a putut repeta, mai hotărât, gestul său din anul anterior, în condițiile în care se sistase urmărirea sa în instanță (!). Nu știm de asemenea în ce dată i s-a respins cererea de reînnoire a permisului de port-armă și de vânatoare, înainte de 8 iunie 1938 sau după, dar oricum, evenimentele respective, anume reetalarea portretului regal și refuzul de reînnoire par a se condiționa reciproc.

²⁰ Registrul manifestărilor publice, prin intermediul cărora a fost promovat cultul personalității regelui a fost diversificat. Pe lângă ziua de 8 iunie, instituită cumva pentru a contracara sărbătoarea de la 10 mai, care a rămas desigur în vigoare, iar acum nu evoca nici ea atât regalitatea, cât, din nou, îndeosebi personalitatea regelui în funcțiune în acel moment, mai fuseseră instituite ca sărbători legate de regalitate, ziua de 16 octombrie (ziua de naștere a lui Carol al II-lea) sau în perioada 1938-1940, ziua de 27 februarie, așa-numita zi a Constituției noi-adoptate în 1938, cu fast deosebit, prin care s-a instituit de fapt dictatura regală și care era și ea un pretext de proslăvire tot a monarhului, artizanul tuturor înfăptuirilor istorice înregistrate în țară! Ziua Constituției era de altfel o altă zi în care portretul regelui trebuia așezat în vitrinele magazinelor („vitrinele, cel puțin pe străzile principale vor fi de asemenea aranjate festiv având obligatoriu portretul Majestății Sale Regelui Carol al II-lea și tricolorul”, anunța un ordin al prefecturii județului Alba, vezi SJAAN, FPP, acte inventariate, dosar 20/1939, f. 5). El nu rămânea în plan secund nici cu prilejul altor festivități, din ziua de 1 Decembrie, care comemora Unirea și Încoronarea, din 24 Ianuarie, 1 mai sau chiar din 8 noiembrie, ziua numelui moștenitorului tronului, în prim-planul cărora regele ieșea din nou. Festivismul acesta, spiritul de paradă al deceniului carlist, ovaționările, instituirea unor noi uniforme ale armatei sau ale membrilor Frontului Renașterii Naționale, rostirea de discursuri, aplauzele însoțitoare, instituirea unor noi forme de salut, prin intermediul cărora personalitatea era în primul rând ovaționată au fost și ele forme de manifestare ale aceluiași cult al personalității conducătoare a regelui. Implicarea mulțimilor, cu concursul unui sistem de propagandă și de manipulare publică instituționalizat și bine pus la punct, relevă o concepție înnoitoare despre actul guvernării, care avea în centrul său ideea consonanței depline dintre popor și rege, dar poporul era în mod categoric subordonat politicii celui dintâi, neavând alternative opționale. Prezența populară la aceste manifestări a crescut în volum și intensitate, ajungându-se, de la manifestațiile de simpatie de pe Platoul Cotrocenilor, la spectacolele grandioase, de proslăvire a suveranului, de pe stadionul ANEF, care aveau corespondențe pe măsură peste tot în teritoriu. Subordonarea manifestă a tineretului, în cadrul acestor manifestări concertate, avea cu siguranță scopuri precise, de perpetuare a lor, dar aceste manifestări erau în ton cu ceea ce se întâmpla și în alte țări europene, îndeosebi în Italia și Germania (vezi, îndeosebi, Mănea 1996). Totuși, regele care pare a se impune peste tot refuză să i se ridice statui publice. Un ordin al Ministerului de Interne, datat 15 martie 1939, consemnează clar: „Dl. Mareșal al Curții Regale ne face cunoscut, prin adresa Nr. 502/1939, că s-au supus Majestății Sale Regelui cererile diferitelor comune din țară, care doresc să ridice Augustului Nostru Suveran câte un monument în localitatea respectivă. De asemenea Dl. Mareșal arată că Majestatea Sa Regele, luând cunoștință de aceste frumoase intențiuni, transmite celor în drept Înaltele Mulțumiri, comunicându-ne totodată dorința majestății Sale Regelui de a nu i se ridica niciun monument cât este în viață” (SJAAN, FPP, acte inventariate, dosar 20/1939, f. 12).

²¹ Șeulean 2012, p. 257.

²² Șeulean 2012, p. 257.

statutul, se pare, atât de proprietar de întreprindere²³, cât și de magazin de desfacere a produselor proprii (și nu numai) - avea de fapt două magazine, cum se va vedea în continuare -, ceea ce îi putea conferi, direct sau indirect, rolul unui lider de opinie, în cadrul comunității menționate, chiar dacă nu făcea parte, strict, din categoria de vârf a întreprinzătorilor economici sași ai orașului Sibiu, dar din cea cu reală importanță socială și economică, nu de mijloc doar, ci cumva chiar de sus, făcea oricum parte! Din păcate, nu îi găsim confirmată prezența ca titular de firmă comercială relativ importantă, în 1936, în cadrul evaluării efectuate de Paul Șeulean în 2012, în timp ce vecinul său de magazin, Iacobi Gustav, care făcea de asemenea comerț cu articole textile și își avea prăvălia în Piața Ferdinand, nr. 16, figura în contextul amintit anterior²⁴, la nr. 17 aflându-se magazinul lui Carol Breitenstein, cum reiese din documentul publicat în anexa I.

În legătură cu amplasamentul magazinului lui Carol Breitenstein²⁵, se poate afla, într-o primă fază de cercetare, fără aprofundări propriu-zise, că el a funcționat de fapt în celebra Casă Haller, din Piața Mare, nr. 10 (conform adresei actualizate), clădire monument, datând din secolele XV-XVI, conform informației larg accesibile:

„În partea stângă a gangului a funcționat un magazin de modă și manufacturi sub diverse firme și proprietari. Astfel, la sfârșitul secolului al XIX-lea, era [acolo] Casa de modă G. A. Gross, la începutul secolului al XX-lea magazinul de modă Karl Kremer, în 1928 se deschide magazinul lui Schuster & Breitenstein, devenit după doi ani magazin de ciorapi și tricotaje (proprietar Carl Breitenstein)²⁶, până la război când este cumpărat

²³ În 1944, la adresa respectivă funcționa și o manufactură de tricotaje, cf. *Monitorul oficial*, CXII, nr. 64, din 4 martie 1944, p. 20 (*Breitenstein Karl succ. Nachf. A. Mayer, Sibiu, piața Regele Ferdinand, 17 - Manufactură, tricotaje*, pe lista *Tablou de firmele comerciale înscrise în Registrul importatorilor*).

²⁴ Șeulean 2012, p. 374. Să nu fi stat negustorul în atenția autorului amintit din pricina faptului că era considerat evreu? Nici vorbă despre acest aspect, putem considera, dacă familia venise din Germania, în 1748-1749 la Sebeș. A fost omis pur și simplu.

²⁵ Încă din 1934 era activ în tranzacțiile comerciale, semn că ieșise destul de bine din perioada Marii Crize Economice și chiar se putea extinde din punct de vedere economic, așa cum reiese dintr-o *Publicațiune de licitație*, apărută la Blaj în *Unirea poporului*, XVI, 4 februarie 1934, p. 8: „Subsemnatul portărel șef prin aceasta publică că în baza decis. Nr. G. 2400-1933 a judecătoriei mixtă Blaj în favorul reclamantului Carol Breitenstein din Sibiu repr. prin avocatul Dr. Ludovic Erdely adv. Blaj pentru încasarea creanței de 4160 în acc. se fixează termen de licitație pe ziua de 13 Februarie anul 1934 orele 10 a.m. la fața locului în comuna Blaj, Str. Regina Maria, nr. 4, unde se vor vinde la licitație publică judiciară: 1 pult, 2 rafturi de prăvălie, 1 ladă, 6 tuburi etc. în valoare de 8400 lei. În caz de nevoie și sub prețul de estimare. Dumbrăveni, la 15 Ian. 1934. Șef portărel: Fleflea”. Momentul marca desigur falimentul unui negustor din Blaj și vinderea celor adiacente meșteșugului lui, în favoarea lui Carol Breitenstein!

²⁶ Despre existența magazinului în perioada 1934-1937 avem informații și prin intermediul unor reclame ale proprietarului apărute în *Luceafărul* (*Luceafărul* 1934, p. 62; *Luceafărul* 1936, p. 44; *Luceafărul* 1937, p. 33), publicație a Asociației Învățătorilor din Județul Sibiu, al cărei redactor a fost Ioan I. Ciolan. Textual reclama care se făcea produselor comercializate de către Carol Breitenstein era următoarea: „Vitrinele firmei/ Carol Breitenstein/ Sibiu, Piața Regele Ferdinand 17/ orientează despre ultimele noutăți de modă/ și prețurile cele mai ieftine ale zilei./ Este deci în interesul publi-/cului a privi aceste vitrine și a vizita magazinul./ Furnizorul învățătorilor!/. Din aceste reclame aflăm un detaliu interesant despre clientela constituită din institutoare a negustorului, deoarece doamnelor și domnișoarelor învățătoare li se impunea să aibă o ținută adecvată profesiei lor și chiar să fie în ton cu moda, ceea ce denotă faptul că personajul avut în vedere știa să își plaseze pe termen mai îndelungat mărfurile și să își asigure o cerere cvasicontinuu pentru ele, conlucrarea sa cu această clientelă feminină fiindu-i de asemenea pe plac și pentru că avea prilejul de a avea contact direct cu persoane de sex opus, cu siguranță mai interesante, mai spiritualizate decât casnicele sau cucoanele fără o profesiune propriu-zisă, ceea ce denotă, credem noi, interesul particular pe care cel amintit anterior a putut-o avea pentru „eternul feminin”! Este posibil ca în cadrul acestei conlucrări a sa cu Asociația Învățătorilor din județul Sibiu, el să

de Gustav Iacobi. După naționalizare, a rămas un magazin de tricotate pe toată perioada comunistă”²⁷.

De asemenea, deși nu putem afirma, în faza actuală de documentare, nimic sigur în privința înregimentării politice de moment a negustorului din Sibiu, posibila sa orientare și implicare, sau doar simpatie, de dreapta este sporită și de obținerea concursului avocatului Traian Ivan. Acesta, la rândul său, ar fi putut avea, putem admite²⁸, simpatii politice de dreapta, în acel moment, ceea ce ar explica, dincolo de remunerația convenabilă, care i-a revenit, zelul său deosebit, în apărarea lui Carol Breitenstein de o acuzație instrumentalizată de cei a căror datorie era aceea de a veghea la respectarea legislației civile în vigoare, deși la baza atitudinii respective a putut sta atât profesionalismul incontestabil, cât și respectul, peste naționalități, al slujitorului zeiței Justitia, pentru familia realmente renumită în oraș a negustorului sibian.

Din scrisoarea meșteșugită, redactată cel mai probabil de către avocatul dr. Traian Ivan, nu putem trage multe concluzii privind natura interioară a gestului lui Carol Breitenstein, deoarece textul nu îi aparținea, el fusese gândit și redactat, în mod aproape evident, de apărătorul său în instanță²⁹. Dar inteligența și stilul avocatului sunt demne de a fi reliefate. Textul, care are o notă modernă, actuală încă, în ciuda unor expresii verbale ușor demodate, relevă orizontul de instrucție generală al unui intelectual remarcabil al epocii sale și abilitatea avocatului de a-și prezenta clientul într-o lumină, cu totul favorabilă, chiar dacă adevărul propriu-zis, știut de amândoi, nu era întru totul cel susținut.

fi oferit și produse cu plata în rate pentru a veni în întâmpinarea nevoilor acestei categorii socio-profesionale, de care cu siguranță era deosebit de interesat, deși câștigurile financiare de pe urma conlucrării respective nu au fost probabil foarte mari. Și învățătorii vor fi fost clienții săi, deoarece avea un magazin de modă și pentru bărbați, inclusiv copii acestei categorii de intelectuali (deoarece Carol Breitenstein comercializa și astfel de articole de vestimentație). Pe de altă parte, conlucrarea sa cu asociația amintită denotă faptul că avea disponibilități de colaborare inclusiv cu românii, că nu îi plăcea izolarea socială (recte națională), fapt susținut de altfel și de înscrierea sa în Societatea de Vânătoare „Șoimul”, fiind în fond un bun cetățean al statului român, care venea în preîntâmpinarea cererilor economice ale unei anumite clientele intelectuale, românească în majoritatea sa, ceea ce a justificat, parțial indignarea sa că nu i s-a mai prelungit permisul de port-armă. În 1938, reclama făcută negustorului pare a fi schimbată în mod radical, dar ea apărea în paginile aceleiași reviste a Asociației Învățătorilor din Județul Sibiu, sub forma: „Areca/ Superfin/ 307/ Subțire și totuși rezistent/ distinge doamna elegantă/ Ciorapi Areca conduce firma/ CAROL BREITENSTEIN/ Modă pentru dame și copii/ Piața Regele Ferdinand 17/ Modă pentru domni: Strada Regina Maria Nr. 2” (*Luceafărul* 1938, p. 31). Din ultima reclamă amintită se poate deduce faptul că negustorul mai avea un magazin cu articole de vestimentație pentru bărbați, ceea ce mai atenuează suspiciunea că îl călăuzise o atracție deosebită pentru clientela feminină, cel din urmă pe strada Regina Maria! Un alt comerciant devine „furnizorul învățătorilor”, după cum reiese din reclama inserată pe aceeași pagină a *Luceafărului*: „Hans Schuster, Sibiu, Piața Regele Ferdinand 19. Furnizorul învățătorilor. Mare asortiment de tot felul de stoffe moderne pentru domni și doamne. Calitate superioară! Prețuri de concurență!”. În anul 1939 nu i se mai făcea reclamă lui Carol Breitenstein în cuprinsul revistei menționate, semn probabil că renunțase la colaborarea cu asociația amintită.

²⁷ http://www.patrimoniu.sibiu.ro/cladiri/piata_mare/85, accesat la 20.03.2014.

²⁸ Vezi în acest sens http://www.romlit.ro/putea_fi_blaga_legionar, accesat la 20.03.2014, <http://miscarea.net/strainii.htm>, accesat la 20.03.2014. În aceste semnale bibliografice de pe internet se vehiculează numele avocatului dr. Traian Ivan, ca membru al cuibului legionar din Sibiu, condus de colonelul Savu, prin 1940 (desigur în condițiile de după cedarea Ardealului de Nord și ale refugierii universității clujene în orașul de pe Cibin, de vreme ce în contextul dat era vehiculat și numele lui Lucian Blaga!), dar, desigur, se impun a fi făcute cercetări documentare propriu-zise, pentru a demonstra acest aspect.

²⁹ Textul scrisorii, dactilografiat, are la sfârșit semnătura autografă a lui Carol Breitenstein, care, după ductul cursiv și caligrafie, denotă o persoană cu educație!

Astfel, derulând conținutul scrisorii lui Carol Breitenstein, prezentăm în continuare pledoaria avocătească, pe baza căreia, putem considera, Traian Ivan a și câștigat de la prima înfățișare (prin mobilizarea opiniei celor din instanță în sensul nevinovăției clientului său, atitudine care a stat de fapt la baza închiderii urmăririi penale, din motive formale!), prima rundă a procesului care se dorea să i se intenteze lui Carol Breitenstein, imediat după sărbătoarea din 8 iunie 1937:

„Neexistând atunci prescripțiuni privitor la felul cum trebuie expus portretul Maiestății Sale în vitrine, toți comercianții au expus portretul M. S. Regelui în vitrinele aranjate frumos cu mărfuri de brânză fiecăruia. E adevărat că se pot ridica obiecțiuni față de acest fel de-a expune portretul M. S. Regelui între mărfuri, dar pe de altă parte nu este mai puțin adevărat că este de datoria autorităților competente să vegheze ca estetica și scrupulele ce trebuie observate în astfel de materie, să fie controlate și îngrădite de prescripțiuni formale cari să se aducă la cunoștința marelui public. Nu se poate aștepta de la orice mic comerciant să raționeze singur la soluțiuni juste și corespunzătoare simțului estetic” (**Anexa I**).

Mintea ascuțită a avocatului decela în situația amintită câteva aspecte, pe baza cărora îl și disculpa pe Carol Breitenstein, în următoarea ordine de etalare a argumentelor, conform numerotării noastre:

1. Ordinul de expunere a portretului regal în vitrinele magazinelor nu fusese însoțit de „prescripțiuni”, sau indicații clare, oficiale și popularizate la timp, referitoare la exigențele modului său de etalare, ceea ce constituia din start, o scăpare, o deficiență, a autorităților, nu a celor care s-au conformat la executarea sa!

2. Deturna întreaga problemă, în mod ingenios, în domeniul esteticii, al design-ului de vitrină, atitudine, pe care și-o va menține pe parcursul întregii pledoarii, fără a insista, nici din greșeală, pe învinuirea comerciantului de lezare publică a imaginii suveranului („toți comercianții au expus portretul M. S. Regelui în vitrinele aranjate frumos”), decât cu totul tangențial, în cadrul plângerii analizate.

3. Ataca ingenios problema expunerii portretului regal printre mărfuri, care principial era discutabilă, dar ideea respectivă nu îi aparținuse, în niciun caz, comerciantului, ci se subînțelegea, alții erau responsabili de crearea unei astfel de situații care se preta, din start, la degradarea ideii de regalitate, întruchipată de Carol al II-lea. Ca atare, în orice caz, nu comerciantul era responsabil de situația criticabilă și hilară în esența ei, creată prin emiterea ordinului respectiv. Și desigur ne întrebăm dacă ordinul a fost dat în 1937 în premieră, ceea ce putem admite sub aspect teoretic (pentru că altminteri, Carol Breitenstein ar fi fost tentat să facă același lucru, probabil și în 1936, sau chiar în anii anteriori), sau în tot intervalul 1931-1940, când s-a sărbătorit ziua Restaurației (iar magazinul său funcționa de prin 1928), a existat obligativitatea respectivă, dar, numai în anii 1937 și 1938, Carol Breitenstein a simțit nevoia să sfideze figura publică a suveranului român, pentru că se petrecuseră mutații importante în atitudinea sașilor (cel puțin a unei părți a lor) față de autorități, ca urmare a proliferării ideologiei de dreapta, sau cel amintit receptase influențe ideologice venite dinspre mediul intelectual românesc al Sibiului?

4. Atacul cel mai puternic, la adresa autorităților, care de fapt erau responsabile de situația creată, deloc favorabilă regelui, la nivelul publicului larg, era redactat doar în al patrulea rând și acum se dezvoltau punctele 1 și 3 ale observațiilor anterioare, relevându-se de ce emițătorii compromițătorului ordin erau vinovați și nu cel care executase o dispoziție criticabilă din start și neînsoțită de detalierile tehnice ale transunerii sale în realitate: „este de datoria autorităților competente să vegheze ca

estetica și scrupulele ce trebuie observate în astfel de materie, să fie controlate și îngrădite de prescripțiuni formale cari să se aducă la cunoștința marelui public”.

Observația, pătrunzătoare și aparent foarte îndreptățită (în esență se va vedea că ea nu era îndreptățită, pentru că reglementări în sensul menționat fuseseră publicate, nu și la Sibiu, se pare!), era făcută cu detașare inteligentă și crea, prin ironia conținută, o reală stare umoristică. Persiflarea autorităților era evidentă, în cadrul plângerii analizate și era clar că avocatul se solidariza cu inculpatul, nu numai că îi ținea partea ca apărător în instanță, ci chiar îi împărtășise ideea necesității ridiculizării publice a monarhului! Ea continua prin pregătirea auditorului (sau cititorului scrisorii) pentru a râde de-a dreptul de situația generală creată în Sibiu, în urma unui ordin iresponsabil, dat în 1937, semn că nu numai sașii se distraseră de atmosfera creată, ci și românii.

5. Cu punctul al cincilea al textului citat anterior se trecea la apărarea propriu-zisă a celui incriminat pe nedrept și aici etalarea de argumentare avocățească este totală. Carol Breitenstein era făcut „mic comerciant”, or, credem că nu era chiar atât de mic, de vreme ce și-l angajase pentru a-l apăra în instanță pe unul dintre cei mai buni avocați sibieni români ai momentului (!), iar unor astfel de persoane, care proveneau din mica negustorime, nu li se putea cere să soluționeze ceea ce organisme administrative și politice superioare lăsaseră nefinalizat și mai ales să aibă simț estetic, ceea ce constituia o diversiune de interpretare avocățească și urma să devină laitmotivul persiflat și umoristic la extrem al avocatului, în toată pledoaria sa („Nu se poate aștepta de la orice mic comerciant să raționeze singur la soluțiuni juste și corespunzătoare simțului estetic”).

6. Un al șaselea punct al pledoariei avocățești, pe care dr. Traian Ivan a făcut-o în 1937, în vederea apărării lui Carol Breitenstein, pentru a nu i se intenta un proces de *lèse-majesté*, părea a fi cel referitor la faptul că, probabil ulterior - și aspectul se insinua în mod evident, dar dispozițiile respective putuseră fi și anterioare datei de 8 iunie 1937, se emisese totuși (!) instrucțiuni referitoare la modalitatea expunerii portretului majestății sale regale, dar de ele nu putuse avea știre negustorul incriminat, mai ales că aceste dispozițiuni nu fuseseră făcute publice la Sibiu, ceea ce constituia o carență a autorităților locale îndeosebi: „După cum am aflat acum³⁰, ar exista o dispoziție ministerială privitor la felul cum ar trebui expus portretul Majestății sale Regelui, dar această dispoziție până în anul 1937 nu s-a adus la cunoștința publicului din Sibiu și nici nu s-a respectat de nimeni pentru că nu se cunoștea”!

Acest argument constituia o detaliere și chiar o contrazicere de conținut a punctului al patrulea, prezentat anterior, ceea ce sporește hilaritatea întregii situații și denotă modul abil în care avocatul știa să își „tricoteze” argumentele, până la „amețirea” interlocutorilor, inclusiv a instanței!

7. În secțiunea următoare a plângerii, „vitrina” lui Carol Breitenstein era pusă în pandant cu alte expuneri hilare ale portretului regal, ceea ce urmărea să releve faptul că ea nu a fost singulară, ci s-a inclus unui fenomen aproape generalizat la Sibiu, prin implicarea mai multor negustori sași, care păreau a se fi consultat în prealabil cu incriminatul, pentru a acționa la unison, dar aceasta este observația noastră actuală, nu și a avocatului Traian Ivan, în 1938! Cu ocazia redactării acestui punct al pledoariei sale, cel din urmă ajungea și la apogeul umoristic al relatării sale, pentru că îi oferea insidios generalului Dănilă Papp, reprezentant al regelui în teritoriu, copioase detalii, în condițiile instaurării dictaturii regale, despre eșecul implementării unui astfel de obicei

³⁰ Or, plângerea analizată data din 5 septembrie 1938, iar acuzația adusă negustorului, din anul anterior, 1937.

adulator la adresa regalității, la nivelul orașului de pe Cibin (în fenomenul respectiv fiind inclus și un român, Ionel Răcuciu, proprietar de bodegă-restaurant, ceea ce denotă, probabil, faptul că dispoziția respectivă nu a fost agreată nici de către români): „Astfel pe ziua de 8 Iunie 1937 portretul M. S. Regelui a fost expus în Sibiu la magazinul de mezeluri Theil³¹, din Piața Regelui Ferdinand, între mezeluri și salamuri, la restaurantul Bufnița a fost chiar încadrat de rude de salam de dragul simetriei, în vitrina bodegei Jonel Răcuciu în str. Regina Maria 42, portretul a fost încadrat de sticle de vin și lichior, la magazinul de ghetete a fost așezat între ghetete, la magazinul Misselbacher erau atârnați ciorapi de portret [or, acest fapt era un afront disprețuitor, poate mai grav decât aluziile sexuale, care se bucurau, se poate crede, de popularitate inclusiv oarecum pozitivă, prin raportare la vitalitatea de excepție a suveranului, care putea desigur crea și unele simpatii printre oamenii de rând!], la magazinul Wachner portretul M. S. Regelui era în aceeași vitrină cu portretul unei artiste de la teatrul german. La unele magazine poliția a cerut modificarea aranjamentului din vitrine” (**Anexa I**).

Trimiterile în cheie erau sexuale și eventual la abuzul de alcool, la sindrofii de tot felul, la care participa adeseori și suveranul (chiar dacă realizatorii lor au executat mecanic un ordin, ceea ce nu pare a fi totuși adevărat, pentru că aproape toți au dat și conotații personale etalărilor respective), la ironizarea apetitului pentru manifestații teatrale sau de-a dreptul injurioase, făcând trimitere la ciorapi și ghetete, respectiv la călcarea în picioare a portretului regal (interpretare liberă care de asemenea se putea face), ca un protest energic la formele de manifestare a cultului personalității conducătoare (proprietarii sași de magazine de încălțăminte au simțit și ei o satisfacție aparte să afișeze portretul într-un astfel de context, deloc conferitor de noblețe și vor fi nuanțat în stil propriu incredibila ocazie ce li se oferise, de a discredita figura regelui!). Aluziile respective, care se insinuaiu, prin interpretare liberă, sunt de pus desigur în balanță cu ceea ce se întâmpla în Germania de exemplu, unde propaganda făcută personalității Führer-ului se accentua (și poate unii dintre negustorii sași ai momentului respingeau cultul lui Carol, tocmai deoarece credeau în cel al lui Hitler)! În acest context, observăm că nici salamul nu era un element mai nevinovat, în campania de luare în derâdere a autorității morale a suveranului, inclusiv a vieții sale intime (ceea ce nu era chiar lăudabil pentru cei care o făceau!), fenomenul ridiculizării sale în Sibiu, cu ocazia zilei de 8 iunie 1937, fiind desigur unul destul de clar configurat și de amplu, cu conotațiile sale politice de rigoare și cu implicarea, probabilă, inclusiv a unor negustori români.

Cu siguranță, chestura de poliție a municipiului a avut destul de furcă pentru a repara cât de cât lucrurile și a salva de ridicol figura monarhului, în urma unui act de adulație publică ordonat în mod arbitrar și care părea a avea el însuși ca scop luarea în derâdere a suveranului. Oare cei care au instituit ordinul, nu urmăriseră chiar și un astfel de efect invers, tocmai pentru compromiterea sa? Pornea ordinul de la suveranul însuși sau reprezenta el o instrumentalizare a camarilei? Pentru a da un răspuns, ar trebui știut cu siguranță de când s-a instituit obligația etalării portretului suveranului în vitrinele magazinelor, dacă acest lucru a fost valabil numai în cazul orașelor și cine a fost artizanul acestei măsuri?

Totodată, cu siguranță, mulți dintre adulatorii sinceri sau manipulați politic ai regelui se vor fi simțit ofenșați de denaturarea lucrurilor, în acest fel, la Sibiu, în 1937 (probabil și în 1938), inclusiv generalul Dănilă Papp, care era în mod evident carlist, de

³¹ Era vorba despre Iosif Theil, proprietarul unei fabrici de salam și mezeluri (Șeulean 2012, p. 340, 352).

unde și o anume răceală care transpare din răspunsul final care i s-a dat însă, cu corectitudine, petentului.

Cu toate acestea, deși se vorbește mult de similitudinile dintre formele de manifestare a cultului personalității conducătorului din timpul lui Carol al II-lea cu cele din timpul lui Ceaușescu, este de observat faptul că nici pe departe, la începutul dictaturii personale a regelui formele de exteriorizare ale acestuia nu erau tot atât de copleșitoare și rigide ca în regimul apus în 1989, pentru că portretul său nu era expus în vitrine decât în zilele de sărbătoare, câtă vreme în „Epoca de Aur”, invazia portretelor de acest gen era peste tot, în mod permanent, nu numai în instituțiile publice oficiale în care și-ar fi avut poate locul (de exemplu în fosta Cofetărie „Carpați” din centrul Clujului, nu se putea mânca o prăjitură decât sub privirea „tovarășului”), iar eventualele confruntări aduse marelui conducător îl puteau costa viața pe culpabil, ceea ce relevă semnificative deosebiri și ne temperează pornirea de a prezenta perioada carlistă ca pe o dictatură pură, ea fiind oricum un regim cu multe aspecte autoritare, de tip dictatorial, dar nu unul prin excelență totalitar, pentru că s-au mai păstrat încă reminiscențe importante ale regimului democratic anterior, cel puțin în 1937 și chiar în 1938, după cum se poate observa și din sursele documentare ale studiului de față.

8. Pentru a reda reaua-voință a autorităților, față de clientul său, avocatul releva faptul că la intervenția poliției unele vitrine au fost rearanjate, dar în cazul magazinului lui Carol Breitenstein, subcomisarul Cristescu, cu siguranță enervat de atitudinea celui care a ofensat în mod clar și într-un punct de mare sensibilitate imaginea suveranului (prin insinuare la viața sa sexuală), nu a mai stat la discuții, ci a adus un fotograf, pentru a lua o probă de la fața locului, cu dorința evidentă de a i se intenta contravenientului un proces de *lèse-majesté*. Procedura este desigur reclamată ca un abuz al forțelor de ordine, negustorul, care se „etalase” fălos în fața magazinului său, după comiterea faptei, neavând desigur nicio vină (!): „La magazinul meu, în loc de a mi se da indicațiuni să modific aranjamentul - mai cu seamă că eram în fața localului meu - a venit dl. subcomisar Cristescu de-a dreptul cu un fotograf, a fotografiat vitrina și a susținut că aș fi comis delictul de ofensă a regalității prin felul cum expusesem portretul Maiestății Sale Regelui” (**Anexa I**).

9. O importantă observație a noastră se impune a fi făcută. Sfidarea comerciantului, enervat de atitudinea reprezentanților ordinii civile și complet nevinovat (!), merge până la capăt, ceea ce ne determină să credem că fondul politic al protestului său a existat și era gata să lupte în instanță pentru cauza sa, chiar de la început, fiind conștient de ceea ce risca din start, ca și de modul în care se putea apăra. Știa de la început cum putea ieși dintr-un astfel de impas, nefiindu-i teamă de autorități, ceea ce relevă reminiscențe ale unei reale democrații politice în România acelor ani. Edificator în acest sens este următorul fragment de text: „După 7 zile, în ziua de 15 Iunie 1937 am fost chemat – fără citație – la poliție unde dl. comisar Cristescu mi-a cerut declarații asupra acuzei ce mi-o formula. Am declarat față de astfel de fantezii și bănuieli că subsemnatul, care sunt cetățean român loial, mi-am făcut serviciul în armata română, trăiesc în această țară și am o numeroasă clientelă românească, aș fi capabil să lezez simțul public și să aduc atingere prin ofensă celui mai sfânt simbol al țării, nu pot declara decât că este o bănuială cu totul deplasată care mă jignește pe mine însumi și am cerut să înainteze actele Tribunalului unde speram să găsesc mai multă înțelegere” (**Anexa I**).

Ca atare, este vizibil că negustorul sas nu beneficia de sprijinul forțelor de ordine care îi erau fidele în acel moment regelui, dar, din momentul comiterii infracțiunii sale

se baza pe sprijinul justiției, intentarea procesului său având la bază, propria sa cerere, plină de emfază (de altfel, oricum i s-ar fi trimis dosarul în instanță, pentru că autoritățile aveau o altă părere despre conduita sa!), ceea ce relevă faptul că gestul a fost nu numai premeditat (că avea o încălcătură contestată), ci și că autorul se informase despre posibilele sale urmări, sprijinul avocatului existând cumva virtual dinaintea comiterii infracțiunii (sau oricum din faza imediat apropiată comiterii sale), deci cumva *a priori*, ceea ce ar fi putut corespunde unor discuții anterioare ale celor doi, pe tema regimului autoritar al regelui, inconvenabil amândurora!

10. Faptul că negustorul a avut de partea sa un eșantion al intelectualității sibiene și că făcea, eventual, parte dintr-o anumită grupare politică, sau era doar simpatizant de dreapta (putem considera), reieșea și din următorul fragment, care relevă constituirea chiar a unui grup de susținători ai săi, în cadrul opiniei publice locale, indiferent de naționalitate (printre cei convocați putuseră exista și români), iar în acest grup se putea afla și apărătorul în instanță al lui Carol Breitenstein. Iată paragraful:

„Sesizat de procedarea d-lui subcomisar Cristescu, subsemnatul am solicitat opinia unor cunoscuți, de un grad de cultură superior celui al meu, rugându-i să vadă vitrina și celelalte vitrine din Piața Regele Ferdinand și str. Regina Maria și să-și dea cu părerea dacă e omeneste posibil să fiu bănuț de intențiunea de a comite delictul de ofensă a regalității prin felul cum am expus portretul M. S. Regelui. Toți au fost de acord că erau alte vitrine la cari se puteau ridica mai devreme obiecțiuni decât la vitrina mea” (Anexa I).

Din acest pasaj reiese că nu numai avocatul Traian Ivan, ci un grup *mai* numeros de intelectuali sibieni făceau front comun cu negustorul sas, or, aceștia nu puteau fi decât anticarliști. Poate fi imaginat „cortegiul” acestor cunosători (poate Carol Breitenstein s-a plimbat cu fiecare în parte, sau în cerc restrâns, pe la vitrina proprie și pe la celelalte vitrine vizate), rafinați îndeosebi în estetică, cu un grad de cultură superior celui al negustorului, care, pe urmele autorităților polițienești ale orașului, făcuseră evaluarea modului de etalare a portretului regal, în vitrinele din centrul orașului, cu comentarii, presărate, poate, inclusiv cu picanterii și într-o atmosferă netemătoare, de reală democrație (grupul mai mare, sau grupurile mai mici, putând încheia „revizia”, în vreun local central, unde comentariile, și chiar distracția, vor fi ajuns la apogeu!), încă, la momentul respectiv, anume în cursul lunii iunie 1937. Nu numai că au fost netemători, acești susținători ai gestului lui Carol Breitenstein, dar au și avut câștig de cauză absolut, în instanță, la momentul respectiv, deoarece regimul polițienesc al lui Carol al II-lea nu a fost chiar atât de represiv, cum s-ar părea, privind din exterior lucrurile, cel puțin în vara-toamna anului 1937, deși în noiembrie 1938 s-a recurs la scoaterea forțată din contextul politic românesc a lui Corneliu Zelea Codreanu și dictatura regală s-a înăsprit apoi tot mai mult! Alegerile din decembrie 1937 au și relevat ascensiunea și creșterea popularității grupării politice legionare, manifestările celor apropiați lui Breitenstein de la Sibiu, din iunie același an, constituind un preaviz, cumva, în acest sens (al succesului din alegeri al dreptei), documentul analizat denotând în mod indirect, creșterea popularității acestor grupări politice. Și dacă acești simpatizanți ai lui Carol Breitenstein au fost destul de încrezători în acel moment (iunie 1937), era fiindcă regele nu luase încă măsuri represive împotriva dreptei, nu se instituisese dictatura sa personală!

11. În legătura cu fotografia pe care Carol Breitenstein a anexat-o plângerii sale (Pl. I. 1), ea pare, într-o anumită măsură „aranjată”, nu atât ca etalare în vitrină, ci, ca unghi de percepere și ca neclaritate a imaginii, în jumătatea sa din stânga (privitorului),

unde diversele reflexii ale sticlei au îngreunat percepția celor expuse în vitrină. Încadrarea mulajului de picior din dreapta imaginii este și ea deficitară, împingând cumva elementul în afara centrului de interes vizual. Cel de-al doilea mulaj din imediata vecinătate a portretului regal, a fost în mod evident, estompat, existența lui poate fi numai vag bănuită din pricina unghiului de fotografiere, foarte mic, prin raportare la suprafața vitrinei, ceea ce a și creat jocul confuz de imagini și reflexii suprapuse, din jumătatea stângă! Dar și așa, fotografia respectivă denota intenția ridiculizării regelui, prin apropierea tabloului de mulajul de picior, în ciuda mascării aproape totale a celui alt mulaj, care îl încadra! E drept, în același timp, că aluziile nu puteau fi îndepărtate, date fiind elementele de neevitat din vitrină (care ilustrau natura negoțului practicat de Carol Breitenstein) și hilaritatea ar fi rămas, aproape intactă, chiar dacă portretul regal nu ar fi fost încadrat de mulajele respective, dar odată plasat astfel, aluzia era evidentă și manifestă! Ca atare, vina protagonistului întâmplării analizate, reală, nu a fost totuși, decât pe jumătate demnă de a-i fi atribuită, restul datorându-se celor care au instituit ciudatul mod de manifestare a cultului personalității, care în anumite cazuri, putea avea efecte, cu totul nedorite, anume acela de a se etala portretul majestății sale printre mărfuri, cu care intra astfel într-o hilară concurență.

12. Sigur, ultimele comentarii ale avocatului, sunt și ele interesante, pentru că din punct de vedere juridic este evident că acuzația de *lèse-majesté*, prin ridiculizarea publică a figurii regelui, de care în mod evident se făcuse vinovat Carol Breitenstein, în 1937 (în opinia noastră interpretativă), nu putea fi ușor dovedită, pentru că modul în care o săvârșise nu era stipulată expres printre delictе. Era evident că nu existau prescripții formale, prin care să se interzică etalarea portretului printre efecte și dessous-uri feminine, respectiv nici între mulaje de picioare și ca atare nu putea fi incriminat de încălcarea unor astfel de prescripții inexistente (!), iar din punct de vedere estetic, desigur nu se putea pune problema, deoarece în mod evident lipsa de educație estetică a unui mic negustor nu putea fi în niciun caz un motiv litigios sau o probă incriminatorie în nicio instanță, cum demonstra apărătorul său. Dar, deși sub aspect legal o astfel de vină nu putea fi dovedită, pentru că situația era fără precedent, totuși Carol Breitenstein nu era nevinovat de ridiculizarea figurii regale, ci chiar comisese un astfel de act, în mod deliberat (cum putem crede actualmente)! Era un veritabil paradox, situația respectivă. Iată și partea finală a plângerii, care reflectă modul de elaborare a pledoariei avocatului Traian Ivan, fără cusur din punct de vedere avocătesc, dar totuși nu purtătoare de adevăr 100%: „Nu știu din ce motive, dl. subcomisar Cristescu s-a legat exclusiv de vitrina mea, deși altele erau cu mult mai inestetice. În orice caz, nu mi se putea imputa nici o vină, căci neavând prescripțiuni formale, vina mea s-ar fi redus la o eventuală lipsă de gust sau simț estetic, lucru ce este în funcțiune de gradul de cultură estetică al fiecărui om, dar nu se poate constitui într-o bază de urmărire penală” (**Anexa I**).

Cum au decurs mai departe lucrurile reiese atât din plângerea lui Carol Breitenstein, prezentată anterior, cât și din celelalte componente documentare editate cu prilejul actual. Astfel, fiind luat la ochi de către angajații Chesturii de Poliție a Municipiului Sibiu, chiar dacă nu i s-a intentat, din motive formale, un proces propriu-zis de *lèse-majesté*, Carol Breitenstein a avut totuși de suferit din confruntarea sa personală cu subcomisarul Cristescu, în sensul că la prima sa solicitare ulterioară adresată Chesturii de Poliție din Sibiu a fost taxat unde îl durea cel mai tare. Respectiv, în 1938, avansând cererea pentru reînnoirea permisului de port-armă și de vânătoare, Carol Breitenstein a fost refuzat, pe motiv că în 1937 fusese acuzat de lezarea regalității,

ceea ce constituia desigur, un abuz, doar aparent, nu însă și în esența actului respectiv, din partea reprezentanților ordinii civile în teritoriu.

Din documentul publicat în **Anexa II**, reiese faptul că judecata penală care i-a fost intentată, prin Rechizitoriul Parchetului Tribunalului Sibiu, la cererea subcomisarului Cristescu, s-a desfășurat în ședința din 11 noiembrie 1937, sub președinția judecătorului Constantin Sasu, cu concursul judecătorului supleant Virgil Albescu și a procurorului Gheorghe Chiriac. Din motive formale s-a recurs la oprirea urmăririi penale („neexistând autorizațiunea Ministerului Justiției pentru deschiderea acțiunii publice” -, ceea ce însemna că astfel de procese puteau fi inițiate numai urmându-se o anumită procedură legală, persoanele private neputând fi judecate după bunul plac al organelor polițienești)³², prin sentință definitivă (a cărei copie o obținea în 30 august 1938 cel reclamat), acesta fiind un semn că mai mulți responsabili din sistemul judiciar nu erau dispuși să intenteze astfel de procese, de *lèse-majesté*, în cazul cărora, nu se putea face dreptate deplină niciuneia dintre părți, deoarece, regele își avea cu siguranță partea sa de vină, ca de altfel și anumite organisme ale administrației de stat, în generarea acestor tipuri de manifestări, actul de justiție fiind făcut foarte greu sub aceste auspicii. Cel puțin la Sibiu aceasta a fost atitudinea predominantă, se poate crede, și de aceea tentativa acuzării comerciantului sas Carol Breitenstein nu a reușit³³.

³² Se aplicau practic prevederile Codului Penal din 1936: „Cap. II. Crime și delicta contra siguranței interioare a statului. Secțiunea I: Atentate și comploturi contra persoanei Regelui, a familiei Regale și a formei constituționale. Art. 205. Orice ofensă adusă în public persoanei Regelui constituie delictul de ofensă a regalității și se pedepsește cu închisoare corecțională de la 2 ani la 5 ani. Dacă ofensa se aduce contra Reginei, a Principelui Moștenitor sau în contra celorlalți membri ai familiei Regale pedeapsa este închisoare corecțională de la 6 luni la 3 ani; Art. 206. Acela care în public aduce imputări Regelui pentru actele guvernului său, de care numai miniștrii sunt responsabili, comite delictul de ofensă a autorității regale și se pedepsește cu închisoare corecțională de la 3 luni la un an și amendă de la 2000 la 10000 lei. Publicarea, reproducerea sau răspândirea de știri false cu privire la ordinea legală de succesiune la tron și a formei de guvernământ, se pedepsește cu aceleași pedepse. Acțiunea penală pentru urmărirea infracțiunilor prevăzute în art. 205 și 206 nu poate fi pusă în mișcare decât în urma autorizației date de Ministerul Justiției” (<http://lege5.ro/Gratuit/heztqnzu/codul-penal-din-1936>, accesat la 23.03.2014).

³³ Tribunalul Alba a fost pus în același an în fața altor acuzații de *lèse-majesté*, majoritatea terminate prin neînceperea urmăririi penale datorită aceluiași motive formale, care au contribuit și la emiterea verdictului în cazul negustorului sibian. Avocatul din Ocna Mureș Ionel Rișca a fost acuzat de șeful de post din Ciunga că „prin propaganda desfășurată au atins persoana Maiestății Sale Regelui Carol al II-lea, aducând la cunoștința publicului că Maiestatea Sa Regele Carol al II-lea a călcat porunca 6 dumnezeiască care zice să nu curvești”. Răspunsul Ministerului Justiției care ar fi trebuit să dea curs cererii de judecată pe baza articolului 205 nu avizează începerea urmăririi penale motivând simplu: „Din cuprinsul dosarului rezultă că ofensa din chestiune este confirmată numai de o parte din martorii audiați, iar alții desmințind cele susținute de cei dintâi” (SJAAN, FPTA, dosar 72/1938, 1-6). Aceeași soartă are o altă cauză prezentată tribunalului. Acuzatul era Ioan Jurgiu de 55 de ani, „de profesiune econom”, care atunci când consătenii săi se pregăteau să pornească spre Alba Iulia pentru a inaugura, în prezența regelui, monumentul dedicat lui Horea, Cloșca și Crișan, „turmentat de băutură” l-ar fi înjurat pe șeful statului. Acuzațiile nu pot fi susținute nici în acest caz de procuror, din lipsă de probe, ceilalți martori fiind în aceeași stare euforică cu cel reclamat (SJAAN, FPTA, dosar 107/1937, f. 1-7). La același articol 205 al Codului Penal a fost încadrat și avocatul Traian Rațiu din Teiuș acuzat că la o adunare publică din Benic ar fi afirmat că miniștri sunt numiți de Lupeasca nu de rege. În cazul acestuia Ministerul de Justiție acordă autorizația de trimitere în judecată, se refuză însă și arestarea acuzatului și dosarul se trimite mai departe la Curtea de Apel din Cluj (SJAAN, FPTA, dosar 125/1937, f. 1-19). Un alt avocat din Alba Iulia, dr. Dumitru Bogdan are „noroc” căci deși în adunarea politică de la Hăpria afirmase că „există o femeie pe nume Lupeasca și aceasta în timpul de față are un mare rol în viața statului nostru, și că fără ea nu se face nimic și tocmai preluarea din nou a guvernului se datorește acestei femei” (formularea din procesul verbal semnat de jandarmul din Hăpria), Ministerul de justiție nu acordă autorizarea necesară începerii urmăririi penale (SJAAN, FPTA, dosar 128/1937, f. 1-8). Aceeași soartă o are dosarul avocatului din Alba Iulia

Din conținutul documentului reprodus în **Anexa III** al prezentului studiu reiese faptul că dezvinovățirea lui Carol Breitenstein nu fusese pe deplin îndreptățită, mai ales că el chiar ofensase chipul regelui, cu ocazia sărbătorii zilei Restaurației, în 8 iunie 1937, iar în 1938 a recidivat, probabil de supărare că nu i se reînnoise permisul de portarmă (!), sau din alt motiv (așa cum reiese din fotografia făcută vitrinei sale în data de 8 iunie 1938, de către fotografii Chesturii de Poliție a Municipiului Sibiu!). Se poate releva astfel atitudinea părții adverse, devotată nu atât persoanei lui Carol, cât menținerii ordinii de stat existente și prin aceasta în mod implicit persoanei regale, deși funcționarii chesturii, ca de altfel și o bună parte a corpului ofițerilor din garnizoana orașului păreau a avea o clară opțiune politică favorabilă suveranului, deci pot fi suspecți realmente de carlism.

Textul relevă fără dubii vinovăția lui Carol Breitenstein, de ofensare a imaginii suveranului: „Toate cele expuse de Dl. Carol Breitenstein la reclamațiunea sa nu corespund realității” (**Anexa III**). Martorii, de plângerile cărora angajații chesturii au ținut cont, erau îndeosebi ofițerii din garnizoana orașului, care s-au simțit indignați de modul de etalare a portretului regal și și-au manifestat dezacordul, cerând intervenția forțelor de ordine: „Chestiunea cu expunerea tabloului M. S. Regelui în vitrina prăvăliei sale din Piața Regele Ferdinand a fost reclamată de mai mulți Domni ofițeri cari s-au sesizat de felul indecent cum tabloul a fost așezat în vitrină. Dând curs acestei reclamațiuni s-au dresat acte cari împreună cu fotografia vitrinei au fost înaintate Parchetului Tribunalului Sibiu”.

Cel care a redactat textul adresei trimise de Chestura de Poliție a Municipiului Sibiu a putut fi însuși subcomisarul Cristescu, deoarece fusese cel mai bine documentat în privința cazului în speță și era în măsură să dea un răspuns corect în această privință, de care rezidentul ținutului Mureș putea ține cont.

Motivul pentru care urmărirea în instanță nu a mai fost continuată nu a fost constituit de nevinovăția celui reclamat, care nu a fost dovedită, ci ea a încetat din motive formale: „Tribunalul Sibiu prin sentința penală Nr. P. I. 1661/1937 a anulat urmărirea, nu pentru că nu l-a găsit vinovat pe Carol Breitenstein, ci pe baza dispozițiilor art. 4 al III C. Pr. P. Regele Carol II, combinat cu art. 206 alin ultim C. P. Regele Carol II, cari prevăd autorizarea Ministerului Justiției pentru deschiderea acțiunii publice” (**Anexa III**).

Ori aceasta lipsea, însă nu din vina chesturii de Poliție, ci, se subînțelegea, din cea a organelor judecătorești, care acționau în opoziție cu cele al căror rost era cel de a menține ordinea de stat. Nici pe departe, Carol Breitenstein nu era „îngerășul nedreptățit”, din pledoaria avocatului Traian Ivan, ci, unul care mai avusese antecedente de manifestare antiromânească: „În afară de toate acestea Dl. Carol Breitenstein este cunoscut ca unul care a manifestat față de elementul românesc o atitudine sfidătoare și de desconsiderare. Aceasta în general, căci în special față de membrii Corpului ofițeresc, cari îi formează grosul clientelei sale bine platnică, o fi avut se poate și o conduită complezentă, care însă nu izvorește din sentimente de loialitate față de elementul românesc, ci mai devreme din speculațiune comercială” (**Anexa III**).

Nicolae Todoran prezent la Abrud în decembrie 1937, nesancționat pentru că spuse acolo: „Camarila trebuie desființată și jidovoaica să plece” (SJAAN, FPTA, dosar 132/1937, f. 1-33). Acțiunea publică s-a pus în mișcare însă în cazul lui Arion Ion „econom din Dumitra” implicat într-o dispută liberalo-țărănistă și arestat pentru o „completare” a unei idei liberale: „Dacă lui Maniu nu-i place de Rege să plece din țară”, „Să plece și Regele”, dar apoi a fost eliberat și judecat în libertate pe baza aceluiași articol 205 al *Codului Penal* (SJAAN, FPTA, dosar 133/1937, f. 1-18).

Iată-l pe Carol Breitenstein incriminat și pentru duplicitate (dublă fațetare) mercantilă, ceea ce putea constitui, în ultimă instanță, o admisibilă caracterizare realistă, pentru că este foarte probabil ca o persoană de condiția sa etnică și socială, în acel moment, să nu fi avut o foarte bună impresie despre stăpânirea românească în ansamblul și în detaliul său, dar această caracterizare se afla în opoziție categorică cu autoprezentarea, pe care și-o făcea în plângerea adresată generalului Dănilă Papp, care de fapt îi aparținea, cum s-a relevat anterior, avocatului Traian Ivan: „Am declarat ... că subsemnatul, care sunt cetățean român loial, mi-am făcut serviciul în armata română, trăiesc în această țară și am o numeroasă clientelă românească ... nu pot declara decât că este o bănuială cu totul deplasată care mă jignește pe mine însumi” (**Anexa I**).

Adevărul se afla undeva la mijloc, sau, poate, mai mult în declarația redactată în numele Chesturii de Poliție a Municipiului Sibiu, care putea corespunde mai mult realității și adevărului, din acel moment, deși nici aceasta la modul absolut.

Sfidarea autorităților polițienești ale vremii nu a fost totuși de bun augur pentru liniștea și mulțumirea personală a lui Carol Breitenstein deoarece, în momentul în care a depins direct de bunăvoința acestora, nu i s-a mai acordat nicio satisfacție, ci, dimpotrivă, s-a manifestat o voință puternică de a fi pus la index, ca fiu rățăcit al patriei: „Pe de altă parte drepturile cetățenești la cari să referă reclamantul nu implică în mod absolut și pe cel de a purta sau poseda armă. El depinde de încrederea ce se are față de un cetățean, ori Dl. Carol Breitenstein nu ne inspiră această încredere” (**Anexa III**), dar și din acest punct de vedere, autoritățile erau îndreptățite să procedeze în acest mod, deoarece cel vizat nu era cu desăvârșire nevinovat.

Așa cum reiese clar din fotografia realizată de autorități, etalarea portretului regal era insidioasă, iar cea realizată de proprietarul magazinului nu prezenta decât deformat contextul în care se făcuse etalarea: „Fotografia prezentată de Dl. Carol Breitenstein este meșteșugită. Din fotografia luată de noi, ce o anexăm, și din constatările făcute la fața locului rezultă că tabloul a fost așezat în așa fel, că se poate demonstra că nu i s-a dat nici o importanță, ci, să nu-și piardă timpul și să nu-și deranjeze vitrina a tras la o parte pur și simplu câteva manechine de picioare de damă îmbrăcate în ciorapi, făcând impresia că stă între picioare de damă. Aceasta era cel puțin convingerea reclamanților. Prin aceasta nu s-a dat dovadă de lipsă de gust, ci mai devreme de nerespect față de Simbolul Național” (**Anexa III**).

Adresa justificativă a chesturii de poliție data din 20 septembrie 1938, față de 5 septembrie, de când fusese trimisă plângerea lui Carol Breitenstein, ceea ce arată o promptitudine relativ bună a organelor polițienești din Sibiu (după o tergiversare, de doar două săptămâni!), față de solicitarea celui din urmă, dar și ideea că polițiștilor sibieni nu le păsa de fapt de acțiunea întreprinsă de cel din urmă, deoarece, erau hotărâți să nu îi dea satisfacție (!). De fapt, raportul chesturii de poliție nu fusese cerut de către Carol Breitenstein (recte avocatul său), ci de administrația ținutului, în numele rezidentului regal Dănilă Papp, care înainta o solicitare, în 7 septembrie 1938, Prefecturii Județului Sibiu, în vederea soluționării pe plan local a diferendului amintit, ceea ce relevă un birocrațism accentuat, specific dictaturii carliste, dar care a funcționat cu destul de mare promptitudine la vremea respectivă.

Aministrația ținutului nu a făcut numai formal apel și la Prefectura Județului Sibiu: „Avem onoarea a Vă trimite – însoțit de 2 anexe – cererea comerciantului Carol Breitenstein din municipiul Sibiu, înregistrată la Ținut sub Nr. 642/1938 prin care se plânge că i s-a refuzat fără motiv eliberarea permisului de vânatoare pe anul curent, rugându-vă să binevoiți a face cercetări în cauză și a ne raporta rezultatul, odată cu

restituirea anexelor” (vezi **Anexa IV**), ci a ținut cont de rezultatul cercetării întreprinse la acest nivel, fără a-și permite imixtiuni în problemele din teritoriu, ceea ce a evidențiat de fapt inutilitatea solicitării intervenției forului superior în tranșarea chestiunii. Dar fără această interpunere, aparent inutilă, a administrației ținutului, nu am mai fi avut acum la Alba Iulia, arhiva deosebit de bine constituită a acestui interesant organ al administrației de stat din ultimii ani ai regimului carlist!

Răspunsul prefecturii a fost cel scontat, deoarece atât administrația județeană, cât și organele polițienești ale orașului Sibiu nu puteau să nu consoneze și să nu lucreze mână în mână, oricât de mult nu ar fi dorit acest lucru avocatul Traian Ivan și ca atare, nu i s-a dat nicio satisfacție petentului! Iată, ca atare, conținutul acestui document: „Avem onoare a raporta că, comerciantului Carol Breitenstein din Sibiu i s-a respins de către Consiliul de colaborare al acestei prefecturi cererea sa pentru preschimbarea permisului de port armă vânătoare, pentru motivele stipulate în raportul chesturii Sibiu No. 20859/1938, pe care-l înaintăm în original. Restituim dosarul cauzei de mai sus cu rugămintea să binevoiți a clasa această cauză, întrucât apelul susnumitului împreună cu întreg dosarul acuzei s-a înaintat Ministerului Agriculturii și Domeniilor pentru a fi judecat de Comisia de apel, ce a luat ființă pe lângă Serviciul vânătorii din sus-zisul minister” (**Anexa V**).

Răspunsul Cancelariei Rezidentului Regal al Ținutului Mureș a fost expediat în 28 septembrie 1938 lui Carol Breitenstein și el era desigur negativ, ceea ce îl va fi nemulțumit pe negustor și pe avocatul său: „În referire la petițiunea ce ne-ați înaintat în chestiunea eliberării permisului de port armă și vânătoare, vă facem cunoscut că vi s-a refuzat eliberarea permisului solicitat, din motivul că n-ați primit avizul favorabil al comisiunii de colaborare al cărei aviz este obligatoriu conform legilor în vigoare. În consecință vă facem cunoscut că, singurul organ competent de a se pronunța în cauza D-voastră este Ministerul Agriculturii și Vânătorii, care de altfel a și fost sesizat de D-voastră prin apelul declarat contra deciziei prefecturii” (**Anexa VI**).

Desigur ar fi deosebit de interesant de știut, dacă până la urmă, totuși, Carol Breitenstein își va fi reînnoit permisul de port-armă și de vânătoare, sau nu, dar acest lucru nu pare a se fi petrecut până la desființarea ținuturilor, în 1940. Nu ar fi exclus ca în anii următori, dată fiind tenacitatea sa și a avocatului susținător, să fi avut satisfacție în acest sens, deoarece în condițiile schimbării regimului politic instaurat de Carol al II-lea, actul lui de sfidare a autorității regelui putea deveni chiar eroic și se preta la o exploatare în sens invers, adică în sensul că el a fost deliberat și pe deplin îndreptățit, ca replică la abuzurile săvârșite de rege³⁴. Aproape cert pentru noi este însă faptul că în perioada 1938-1940 comerciantul nu a putut participa la reuniunile asociației de vânătoare din care făcuse parte și la care ținea atât de mult, conform mărturiei consemnate în numele său de către avocatul Traian Ivan, în 5 septembrie 1938: „Sunt membru al societății de vânătoare « Șoimul » din Sibiu care a avut cinstea să numere printre membrii ei pe domnul Comandant al Corpului V Armată și mulți domni ofițeri superiori distinși din garnizoana Sibiu. Refuzul permisului de a purta arma de vânătoare

³⁴ Cerințele pentru eliberarea unui permis de port-armă în 1939: „o petiție individuală conform modelului anilor precedenți; această petiție va fi adresată Prefecturii, prezentată însă Inspectoratului de vânătoare și sprijinită pe următoarele acte: a) dovadă că este membru al unei Societăți, Tovărășii sau că este arendaș; b) certificat de bună-purtare; c) certificat de neurmărire de la Tribunal și de la Judecătoria competentă; d) certificat de la Poliția sau Jandarmi de competență că nu cade sub prevederile art. 11 și 12 al Legii de vânătoare, e) certificat comunal de identitate; f) două fotografii bune”. Există de asemenea obligația de a descrie arma pentru care se solicita eliberarea permisului (SJAAN, FPP, acte inventariate, dosar 9/1939, f. 40).

pentru motivul exclusiv că dl. subcomisar din Chestura Poliției Sibiu a dresat acte de dare în judecată nevalabile în anul 1937, constituie o mare nedreptate și în același timp o umilire a mea și înseamnă să fiu scos din rândul cetățenilor onorabili cari merită încrederea autorității” (**Anexa I**).

Și desigur nu e puțin lucru faptul că, în contextul practicării vânătorii sportive, negustorul a avut contact cu cadre superioare ale armatei române (care puteau fi, teoretic, îndeosebi carliști), inclusiv ofițerii cu grade inferioare celor amintiți în mod special ca fiind membri ai Societății „Șoimul” din Sibiu (dar aceștia din urmă puteau fi și critici la adresa regelui)! Totodată, este interesant, desigur, în acest context, că negustorul făcea parte dintr-o asociație de vânatoare nu exclusiv săsească (și existau și astfel de asociații, cum se știe, în Transilvania), ci, împreună cu mai mulți membrii ai ofițerimii orașului, dintr-o asociație mixtă, în cadrul căreia dialogul interetnic putea avea loc, ceea ce relevă suplimentar relațiile sale mai complexe, cu reprezentanții militari ai stăpânirii vremii precum și diferențele de opinii față de regimul carlist ale unuia și ale celorlalți, pe care cu siguranță și le împărtășeau cei care practicau în mod organizat „arta” vânătorii, la Sibiu, în acei ani. În acest mediu se va fi discutat și despre particularitățile vieții intime a suveranului, mai mult, probabil, decât în alte medii! Îi reunea pe toți pasiunea pentru vânatoare, dar opiniile lor vor fi fost adeseori opuse, mai ales în privința atitudinilor politice de moment sau generale, negustorul sas putând fi înrâurit în concepțiile sale inclusiv de conduita și ideile acestor militari de frunte români, dar cu siguranță cele mai multe imbolduri îi parveneau dinspre comunitatea săsească din care făcea parte și ambientul românesc civil al Sibiului.

Documentele editate pun în lumină interesante situații și frământări din Sibiul interbelic, respectiv din ultimul an al menținerii regimului democratic instituit prin Constituția din 1923, menținut și în anii 1930-1937, ai domniei lui Carol al II-lea și din primul an al manifestării dictaturii regale. Ele surprind sensibile mutații survenite în funcționarea aparatului de stat, care corespund înăsprii regimului, nu însă până la pierderea deplină a drepturilor cetățenești. Destinul comerciantului Carol Breitenstein pare a fi interesant, iar arborele genealogic al familiei stârnește interesul cercetătorului, inclusiv din punctul de vedere al urmașilor, nu numai al înaintașilor (trecut cu adevărat spectaculos), care au trăit pe parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea și ulterior în secolele al XIX-lea - al XX-lea la Sebeș (o ramură dezvoltându-se apoi la Sibiu, prin Carol Breitenstein). În acest sens, chiar și biografia lui Ernest Breitenstein este deosebit de interesantă pentru istoric, deoarece concluziile despre existențele oamenilor și despre regimurile politice care s-au succedat nu pot fi formulate, decât pornindu-se de la cât mai multe și mai reprezentative situații, analizate în concretitudinea lor de epocă. Or, cazul comerciantului sas Carol Breitenstein din anul 1937, inclusiv neinstrumentalizarea procesului de *lèse-majesté* pe care forțele polițienești ale vremii au dorit să i-l intenteze, oferă prilejul înțelegerii exemplare a mai multor situații de acest gen, din epocă, fiind evident faptul că în general justiția nu a dat curs acestui gen de procese, majoritatea dintre cei care au intrat în vizorul organelor polițienești ale vremii pentru astfel de afronturi la adresa regalității nemaiajungând să fie judecați propriu-zis în instanță (ceea ce a însemnat și absolvirea contravenienților)! Situația pare a fi fost generalizată, cercetările în acest sens meritând a fi aprofundate, pentru a înțelege prin intermediul concretului o caracteristică a epocii. Aceste aspecte relevă o fațetă a regimului autoritar instituit de rege, care nu a fost chiar așa de dur față de cetățeni, știut fiind totodată faptul că nici cei implicați în tentativa îndepărtării lui Carol al II-lea prin atentat, în 1934 (și ne referim la grupul lui Victor Precup) - și aici

era vorba despre atentat la viața suveranului, nu despre o simplă luare în derâdere, sau persiflare umoristică a vieții sale particulare -, nu au plătit încercarea lor eșuată de asasinare a regelui cu viața, ci doar cu câțiva ani de închisoare³⁵, ceea ce ne relevă, suplimentar, resorturile, nu cu totul inumane, ale modului de funcționare a aparatului de stat, polițienesc și de justiție al României din acei ani, dinaintea instituirii dictaturii regale.

Conform dispozițiilor Codului Penal, din 1936, cap. II, sect. I, art. 205 delictul de ofensă a regalității, de care a fost acuzat Carol Breitenstein, se pedepsea cu 2-5 ani de închisoare, în funcție de gravitatea sa, ceea ce însemna că în condițiile derulării procesului comerciantul sas nu ar fi putut scăpa fără doi ani de detenție. Ultimul alineat al secțiunii menționate stipula însă, următoarele: „Acțiunea penală pentru urmărirea infracțiunilor prevăzute în art. 205 și 206 nu poate fi pusă în mișcare decât în urma autorizației date de Ministerul Justiției”, ceea ce reprezenta implicarea majoră a justiției în deciderea urmăririi penale, prin analizarea infracțiunii în funcție de litera dispozițiilor legale în vigoare. Or, cel mai adesea, jurații nu au dat curs acestor acuzații, care au fost destul de numeroase, din întemeiate motive, legate de practicarea actului justiției, chiar dacă ele păreau a fi doar formale, iar în cazul lui Carol Breitenstein era evident că gestul său cădea și sub incidența articolului 4, punctul al treilea al procedurii penale din 1936, care stipula: „Acțiunea penală ia sfârșit prin hotărârea instanței în fața căreia a fost dedusă, care poate pronunța condamnarea ori anularea urmăririi penale”, iar anularea se putea hotărî și când „faptul deși imputabil, nu cade sub prevederile niciunui text de lege penală” (Punctul al treilea, al secțiunii I)³⁶, ceea ce se aplica întru totul și cazului în speță și ceea ce însemna aplicarea în mod corect a dispozițiilor legale ale momentului, fără politizare suplimentară (deși cu siguranță și cei care au aplicat litera legii atunci au avut o anume orientare politică, probabil majoritar anticarlistă).

Diferența dintre optica de evaluare a cazului lui Carol Breitenstein de către angajații Chesturii de Poliție a municipiului Sibiu și de către slujitorii instanței era aceea că, unii au politizat cazul (polițistii), deși în aparență și în esență nu și-au făcut decât datoria - în condițiile în care gestul de ofensare a regalității era real, dar vina, complexă, nu îi aparținea numai inculpatului -, în vreme ce ceilalți au aplicat litera legii (oarecum evazivă). Cei din urmă exercitau de fapt puterea juridică în stat, ținând în mod expres să și-o exerce ca atare, să nu se lase influențați de vreun *pressing* polițienesc (oricare ar fi fost el).

Era aici o dispută principială și de impunere a puterii practice a celor două resorturi importante de funcționare a statului, cea polițienească și cea judiciară, cea din urmă fiind deosebit de puternică într-un stat democratic. Și de fapt, slujitorii justiției au refuzat să admită imputabila, în fond, faptă, din motive formale, ceea ce l-a scutit pe Carol Breitenstein de doi ani de detenție, deși procesul ar fi putut fi instrumentalizat la

³⁵ Au primit pedeapsa maximă pentru astfel de situații, respectiv 10 ani de închisoare, ceea ce însă nu a reprezentat, nici pe departe, o pedeapsă excesivă, pentru o vină atât de înaltă. Iată ce relatează despre justiția vremii unul dintre împlicinații colaterali ai procesului instituit în 1934 complotiștilor, viitorul general Vasile Barbu, care, beneficiind de sprijinul unui avocat puternic, Ion Pop, a fost scutit de intentarea unui proces propriu-zis de *lèse-majesté*, fiindu-i aplicate doar pedepse pe linie militară: „Principailor vinovați li s-a aplicat pedeapsa maximă prevăzută de Codul penal, 10 ani reclusiune. Or, art. 160 din Codul penal, din 1968, pedepsește infracțiunea corespunzătoare cu moartea și confiscarea totală a averii sau cu închisoare de la 15-20 ani!” (Mircea, Bota 2011, p. 63-64).

³⁶ [http://www.lege-online.ro/lr-COD%20PR%20PENALA-din-1936-\(51252\).html](http://www.lege-online.ro/lr-COD%20PR%20PENALA-din-1936-(51252).html), accesat la 23.03.2014.

propriu și atunci nimic nu l-ar mai fi putut salva, nici probabil, excelenta apărare pe care i-ar fi făcut-o Traian Ivan, sau poate totuși sistemul juridic încă solid al țării ar fi funcționat din inerție, chiar și în anul următor! Dacă procesul ar fi fost judecat în toamna anului 1938, lucrurile ar fi putut lua o altă întorsătură, dar poate nici atunci nu s-ar fi ajuns la condamnarea lui Carol Breitenstein pentru delictul de lezare a regalității! Iată cum tot mai fragila democrație din România l-a apărut și l-a scăpat, *in extremis*, în cursul lunii noiembrie 1937, pe Carol Breitenstein, de urmările faptei sale deliberate, teama de posibilitatea aplicării sentinței nebântuindu-l nicio clipă, ceea ce ne dă în mod special de gândit, respectiv de ce a fost atât de temerar și de ce nu s-a temut nicicând de consecințele lucidului și deliberatului său gest? Ce se afla de fapt în spatele atitudinii amintite a negustorului? Să fi fost el doar un gest nesăbuit, de moment? Să fi acționat, tot așa de inconștient, dar în mod paradoxal la unison, toți negustorii sași din Sibiu, în 8 iunie 1937? Puțin probabil, credem noi. Trebuie să fi existat niște resorturi comune, care să explice unitatea comportamentală și atitudinală, din acel moment, ceea ce am și încercat să demonstrăm, desigur nu pe deplin convingător, pe parcursul explicațiilor anterioare.

Fără a fi epuizat problematica, cazul analizat a prilejuit pentru noi evaluarea unor aspecte ale vieții cotidiene, din România interbelică, relevându-ni-se bogăția unor materiale documentare inedite, a căror problematică incitantă nu face decât să stârnească interesul publicării și comentării altor surse, de același gen, descoperite cu prilejul unor sondaje documentare sistematice realizate, în colaborare, pe parcursul anului 2013, în fondul *Ținutul Mureș*, de la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale ale României. Pentru noi este abia un început de sondare a vieții și mentalității cotidiene transilvane, din ultimii doi ani ai domniei regelui Carol al II-lea, cei care de fapt au fost și ultimii ani de existență ai României Mari. Ne propunem să continuăm investigațiile inițiate, chiar dacă lipsesc instrumentele absolut necesare pentru finalizarea optimă a unei astfel de încercări, instrumentarul de interpretare necesar urmând a se constitui și el din mers.

Anexe³⁷

I.

[f. 1r] Domnule Rezident Regal,

Subsemnatul Carol Breitenstein, comerciant din Sibiu, Piața Regele Ferdinand 17, de ani 48, născut în Sebeș, jud. Alba, de naționalitate română, [de] origine etnică sas,

Cu onoare vă rog să binevoiți a acorda binevoitoarea D[omniei] voastre atenție prezentei³⁸ mele plângeri dispunând să mi se facă dreptate:

Pentru ziua de 8 Iunie 1937 subsemnatul am expus în vitrina prăvăliei mele portretul Maiestății Sale Regelui Carol II, ca toți comercianții din Sibiu.

Neexistând atunci prescripțiuni privitor la felul cum trebuie expus portretul Maiestății Sale în vitrine, toți comercianții au expus portretul M. S. Regelui în vitrinele aranjate frumos cu mărfuri de brânșă fiecăruia.

E adevărat că se pot ridica obiecțiuni față de acest fel de-a expune portretul M. S. Regelui între mărfuri, dar pe de altă parte nu este mai puțin adevărat că este de datoria

³⁷ SJAAN, FRȚM, dosar 94/ 1938, f. 1-8.

³⁸ Păstrăm grafia de epocă.

autorităților competente să vegheze ca estetica și scrupulele ce trebuie observate în astfel de materie, să fie controlate și îngrădite de prescripțiuni formale cari să se aducă la cunoștința marelui public.

Nu se poate aștepta de la orice mic comerciant să raționeze singur la soluțiuni juste și corespunzătoare simțului estetic. După cum am aflat acum, ar exista o dispoziție ministerială privitor la felul cum ar trebui expus portretul Maiestății sale Regelui, dar această dispoziție până în anul 1937 nu s-a adus la cunoștința publicului din Sibiu și nici nu s-a respectat de nimeni pentru că nu se cunoștea.

Astfel pe ziua de 8 Iunie 1937 portretul M. S. Regelui a fost expus în Sibiu la magazinul de mezeluri Theil, din Piața Regelui Ferdinand, între mezeluri și salamuri, la restaurantul Bufnița a fost chiar încadrat de rude de salam de dragul simetriei, în vitrina bodegei Jonel Răcuciu în str. Regina Maria 42, portretul a fost încadrat de sticle de vin și lichior, la magazinul de ghete a fost așezat între ghete, la magazinul Misselbacher erau atârnați ciorapi de portret, la magazinul Wachner portretul M. S. Regelui era în aceeași vitrină cu portretul unei [f. 2 r] artiste de la teatrul german. La unele magazine poliția a cerut modificarea aranjamentului din vitrine. La magazinul meu, în loc de a mi se da indicațiuni să modific aranjamentul - mai cu seamă că eram în fața localului meu, - a venit dl. subcomisar Cristescu de-a dreptul cu un fotograf, a fotografiat vitrina și a susținut că ași fi comis delictul de ofenză a regalității prin felul cum expusesem portretul Maiestății Sale Regelui.

După 7 zile, în ziua de 15 Iunie 1937 am fost chemat – fără citație – la poliție unde dl. comisar Cristescu mi-a cerut declarații asupra acuzei ce mi-o formula.

Am declarat că față de astfel de fantezii și bănuieli că subsemnatul, care sunt cetățean român loial, mi-am făcut serviciul în armata română, trăiesc în această țară și am o numeroasă clientelă românească, ași fi capabil să lezez simțul public și [să] aduc atingere prin ofenză celui mai sfânt simbol al țării, nu pot declara decât că este o bănuială cu totul deplasată care mă jignește pe mine însumi și am cerut să [se] înainteze actele Tribunalului unde speram să găsesc mai multă înțelegere.

Sesizat de procedarea d-lui subcomisar Cristescu, subsemnatul am solicitat opinia unor cunoscuți, de un grad de cultură superior celui a lui meu, rugându-i să vadă vitrina și celelalte vitrine din Piața Regele Ferdinand și str. Regina Maria și să-și dea cu părerea dacă e omeneste posibil să fiu bănuir de intențiunea de a comite delictul de ofenză a regalității prin felul cum am expus portretul M. S. Regelui. Toți au fot de acord că erau alte vitrine la cari se puteau ridica mai devreme obiecțiuni decât la vitrina mea.

Îmi permit a alătura o fotografie a vitrinei.

Dl. subcomisar Cristescu a înaintat apoi actele Tribunalului Sibiu, iar Tribunalul a anulat urmărirea pe motivul formal că lipsea autorizația Ministerului de Justiție. Astfel dosarul a fost închis conform sentinței alăturate în copie legalizată.

Nu știu din ce motive, dl. subcomisar Cristescu s-a legat exclusiv de vitrina mea, deși altele erau cu mult mai inestetice.

În orice caz, nu mi se putea imputa nici o vină, căci neavând prescripțiuni formale, vina mea s-ar fi redus la o eventuală lipsă de gust sau simț estetic, lucru ce este în funcțiune de gradul de cultură estetică al fiecărui om, dar nu se poate constitui [într-]o bază de urmărire penală.

Solicitând în anul acesta permisul de port-armă ca vânător, Prefectura Sibiu, pe baza raportului Chesturei Poliției Sibiu îmi refuză permisul pe motiv că ași fi fost acuzat de ofența regalității în anul 1937.

Domnule Rezident Regal,

Este cu totul nedreaptă această atitudine a Chesturei [f. 2 v] Poliției Sibiu, pentru că după legile în vigoare bănuiala nedreaptă a d-lui comisar Cristescu, respinsă de Tribunalul Sibiu chiar pentru motivul că D-sa nu era chemat să sesizeze Tribunalul de astfel de acuză, nu poate să planeze asupra mea la infinit și să aibă efectul de a știrbi deplinătatea drepturilor mele cetățenești și mai cu seamă să constituie o știrbire a prestigiului meu public și a bunului meu nume în fața autorităților.

Subsemnatul n-am fost nicicând pedepsit, sunt cunoscut în orașul meu natal Sebeș-Alba cât și în Sibiu ca un om de perfectă corectitudine și onestitate. Sunt membru al societății de vânatoare „Șoimul” din Sibiu care a avut cinstea să numere printre membrii ei pe domnul Comandant al Corpului V Armată și mulți domni ofițeri superiori distinși din garnizoana Sibiu.

Refuzul permisului de a purta arma de vânatoare pentru motivul exclusiv că dl. subcomisar din Chestura Poliției Sibiu a dresat acte de dare în judecată nevalabile în anul 1937, constituie o mare nedreptate și în același timp o umilire a mea și înseamnă să fiu scos din rândul cetățenilor onorabili cari merită încrederea autorității.

Domnule Rezident Regal,

Având în vedere că nu pot suporta astfel de sancțiuni nedrepte și nemeritate pentru o vină de care am fost bănuț pe nedrept,

Cu onoare vă rog să binevoiți a ordona o anchetă pentru stabilirea exactității afirmațiunilor mele și după ce veți binevoi a mă convinge, vă rog cu supunere, domnule Rezident Regal, să binevoiți a dispune să mi se facă dreptate și să mi se acorde permisul de port armă, întrunind toate condițiunile legale.

Încrezător în dreptatea cauzei mele și cu conștiința curată, solicit bunăvoința Domniei Voastre și apelez la spiritul de dreptate și echitate de care sunteți animat, rugându-Vă a primi expresia [considerațiunii?] mele respectuoase.

Sibiu, la 5 Septemvrie 1938.

2 anexe.

Carol Breitenstein

II.

[f. 3r] [Prima anexă a plângerii lui Carol Breitenstein]

România, Tribunalul Sibiu

Dos. No. P.I. 1661/1937

Sentința Penală

Ședința publică din 11 Noemvrie 1937

Prezidenția D-lui Constantin Sasu, judecător

Membru dl. Virgil Albescu jude-supl.

Grefier dl. Valeriu V. Milea

Procuror dl. Gheorghe Chiriac

La ordinea de zi fiind judecarea procesului penal pus în curgere prin Rechizitoriul Parchetului Tribunalului Sibiu No. 5860/1937 în contra inculpatului Breitenstein Carol pentru delictul de ofensă a regalității prevăzut de art. 205 C. P. Carol II.

La apelul nominal se prezintă inculpatul Breitenstein Carol și apărătorul său Dr. Traian Ivan.

Procedura de citare îndeplinită.

S-a dispus ținerea dezbaterilor asupra conținutului și mersului acestor debateri dresându-se procesul verbal de ședință alăturat.

Ministerul Public a cerut anularea urmăririi în baza art. 4 al III Pr. p. Carol II, comb[inat] cu art. 206 al. ultim C. P. Carol II neexistând autorizațiunea Ministerului Justiției pentru deschiderea acțiunii publice.

Inculpatul și apărătorul său s-au alăturat cererii Ministerului Public.

Tribunalul Deliberând.

Având în vedere că inculpatul a fost trimis în judecată în fața acestei instanțe prin Rechizitoriul Parchetului Tribunalului Sibiu No. 5860/1937 pentru delictul de ofensă a regalității prev[ăzut] de art. 206 C. P. Carol II

Că în conformitate cu disp. art. 206 alin. ult. C. P. Carol II acțiunea penală pentru urmărirea infracțiunilor prevăzute de art. 205 și 206 nu poate fi pusă în mișcare decât în urma autorizației date de Ministerul de justiție.

Că în speță această autorizațiune lipsește.

Văzând și disp. art. 4 al III Pr. P. Carol II.

Pentru aceste motive, Tribunalul, enunțând în ședință publică textele de lege pe care este întemeiată, a pronunțat în numele legii următoarea:

SENTINȚĂ

În baza art. 4 alin III Pr. p. Carol II anulează urmărirea penală deschisă în contra inculpatului Breitenstein Carol din Sibiu, pentru delictul de ofensă a regalității prev[ăzut] de art. 205 C. P. Carol II.

Cu drept de apel în 10 zile.

Sibiu 11 Noemvrie 1937

Președinte:

C. Sasu³⁹

Judecător:

Virgil Albescu⁴⁰

Grefier:

V. Milea⁴¹

[f. 3v] Grefa Tribunalului Sibiu S I^a

Prezenta copie fiind conformă cu originalul și în dosarul acestui Tribunal Nr. 1661/[1]937 se atestă de noi. Sentința este definitivă.

Sibiu, 30 August 1938

Prim grefier,

Semnătura

Fl. C. Bo ...[indescifrabil]

III.

[f. 4r] Chestura Poliției Municipiului Sibiu

Biroul Poliției de Siguranță

Nr. 20959 din 20 Sept. 1938.

Domnule Rezident,

³⁹ Semnătură autografă.

⁴⁰ Semnătură autografă.

⁴¹ Semnătură autografă.

Cu referire la ordinul Dvs. Nr. 10394/[1]938 privitor la reclamațiunea D-lui Carol Breitenstein comerciant din Sibiu, în legătură cu preschimbarea permisului de port armă, avem onoare a vă raporta următoarele:

Toate cele expuse de Dl. Carol Breitenstein la reclamațiunea sa nu corespund realității. Chestiunea cu expunerea tabloului M. S. Regelui în vitrina prăvăliei sale din Piața Regele Ferdinand a fost reclamată de mai mulți Domni ofițeri cari s-au sesizat de felul indecent cum tabloul a fost așezat în vitrină. Dând curs acestei reclamațiuni s-au dresat acte cari împreună cu fotografia vitrinei au fost înaintate Parchetului Tribunalului Sibiu, Tribunalul Sibiu prin sentința penală Nr. P. I. 1661/1937 a anulat urmărirea, nu pentru că nu l-a găsit vinovat pe Carol Breitenstein, ci pe baza dispozițiunilor art. 4 al III P. P. Regele Carol II, combinat cu art. 206 alin ultim C. P. Regele Carol II, cari prevăd autorizarea Ministerului Justiției pentru deschiderea acțiunei publice. Ori aceasta lipsea, însă nu din vina Chesturei de Poliție.

Fotografia prezentată de Dl. Carol Breitenstein este meșteșugită. Din fotografia luată de noi, ce o anexăm, și din constatările făcute la fața locului rezultă că tabloul a fost așezat în așa fel, că se demonstra că nu i s-a dat nici o importanță, ci să nu-și piardă timpul și să nu-și deranjeze vitrina a tras la o parte pur și simplu câteva manechine de picioare de damă îmbrăcate în ciorapi, făcând impresia că stă între picioare de damă. Aceasta era cel puțin convingerea reclamanților. Prin aceasta nu s-a dat dovadă de lipsă de gust, ci mai devreme de nerespect față de Simbolul Național.

În afară de toate acestea Dl. Carol Breitenstein este cunoscut ca unul care a manifestat față de elementul românesc o atitudine sfidătoare și de desconsiderare. Aceasta în general, căci (f. 4 v) în special față de membrii Corpului ofițeresc, cari îi formează grosul clientelei sale bine platnică, o fi avut se poate și o conduită complezentă, care însă nu izvorește din sentimente de loialitate față de elementul românesc, ci mai devreme din speculațiune comercială.

Pe de altă parte drepturile cetățenești la cari să referă reclamantul nu implică în mod absolut și pe cel de a purta sau posedea armă. El depinde de încrederea ce să are față de un cetățean, ori Dl. Carol Breitenstein nu ne inspiră această încredere.

Toate aceste considerațiuni au servit la baza avizului negativ, ce s-a dat și pe care i-l menținem și pentru viitor.

Restituim totodată și cele 4 anexe la ordinul Dvs.

Comandt. Leg[iunii de] Jand[armi] Sibiu, Maior (semnătură autografă *Ursu*)

Șeful Dir. Sig. (semnătură autografă *T. V. Barnea*)

IV.

[f. 6]⁴² România,

Ținutul Mureș
Nr. 642/1938

Alba Iulia, 7 Septembrie 1938

Domnule Prefect,

Avem onoarea a Vă trimite – însoțit de 2 anexe – cererea comerciantului Carol Breitenstein din municipiul Sibiu, înregistrată la Ținut sub Nr. 642/1938 prin care se plânge că i s-a refuzat fără motiv eliberarea permisului de vânătoare pe anul curent,

⁴² Fila 5 a dosarului e constituită din plicul cu cele două fotografii, atașat raportului Comandantului Legiunii de Jandarmi Sibiu.

rugându-vă să binevoiți a face cercetări în cauză și a ne raporta rezultatul, odată cu restituirea anexelor.

Rezident Regal,
(semnătura)

Șeful Serviciului
(semnătura)

V.

[f. 7] Prefectura Județului Sibiu
Serviciul administrativ, Strada Șaguna no. 10

Către Ținutul Mureș Alba Iulia
Dosarul și No nostru 10664/1938
Data: Sibiu, la 23 Sept. [1]938
Privește:
La ordinul Dvs. No. 642/1938

Avem onoare a raporta că, comerciantului Carol Breitenstein din Sibiu i s-a respins de către Consiliul de colaborare al acestei prefecturi cererea sa pentru preschimbarea permisului de port armă vânătoare, pentru motivele stipulate în raportul chesturei Sibiu No. 20859/[1]938, pe care-l înaintăm în original.

Restituim dosarul cauzei de mai sus cu rugămintea să binevoiți a clasa această cauză, întrucât apelul susnumitului împreună cu întreg dosarul acuzei s-a înaintat Ministerului Agriculturii și Domeniilor pentru a fi judecat de Comisia de apel, ce a luat ființă pe lângă Serviciul vânătoare din sus-zisul minister.

Prefect (semnătură)
Subprefect (semnătura)

VI.

[f. 8] România. Serviciul Administrativ
No. 1764/1938
Alba Iulia, la 28 Septembrie 1938

Domnule,

În referire la petițiunea ce ne-ați înaintat în chestiunea eliberării permisului de port armă și vânătoare, vă facem cunoscut că vi s-a refuzat eliberarea permisului solicitat, din motivul că n-ați primit avizul favorabil al comisiunii de colaborare a[1] a cărei aviz este obligatoriu conform legilor în vigoare.

În consecință vă facem cunoscut că, singurul organ competent de a se pronunța în cauza D-voastră este Ministerul Agriculturii și Vânătoare care de altfel a și fost sesizat de D-voastră prin apelul declarat contra deciziei prefecturei .

Rezident Regal,
(semnătura)

Șeful Serviciului,
(semnătura)

Abrevieri

- SJAAN, FCRSC – Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, Fond Colecția registre de stare civilă.
- SJAAN, FPP – Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, Fond Primăria Petrești.
- SJAAN, FPTA – Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, Fond Parchetul Tribunalului Alba, cazuri penale.
- SJAAN, FRȚM – Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, Fond Rezidența Ținutului Mureș, administrația locală.

Bibliografie

- Anghel 2011 – C. Anghel, *Evoluția urbanistică a orașului Sebeș*, Sebeș, 2011.
- Boia 2011 – L. Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, București, 2011.
- Ciobanu 1995 – V. Ciobanu, *Organizarea național-politică a germanilor din România 1919-1944*, în *AICSU*, II, 1995, p. 121-134.
- Constantiniu 1997 – F. Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1997.
- Dobre 2004 – F. Dobre (coord.), *Consiliul Național pentru studierea Arhivelor Securității. Membrii CC al PCR 1945-1989. Dicționar*, București, 2004.
- Gündisch 1978 – G. Gündisch, *Zur einwanderung der Baden-Durlach nach Mühlenbach*, în *ZSL*, Heft 1/ 1978, p. 3-15.
- Hacker 1980 – W. Hacker, *Auswanderungen aus Baden und dem Breisgau im 18. Jahrhundert*, Stuttgart, 1980.
- Luceafărul* 1934 – *Luceafărul*, I, nr. 4-6, aprilie-iunie, 1934.
- Luceafărul* 1936 – *Luceafărul*, III, nr. 10, decembrie, 1936.
- Luceafărul* 1937 – *Luceafărul*, IV, nr. 2, februarie, 1937.
- Luceafărul* 1938 – *Luceafărul*, V, nr. 8-10, octombrie-decembrie, 1938.
- Manoilescu 1993 – M. Manoilescu, *Memorii*, vol. I, București, 1993.
- Mărginean 2002 – M. Ș. Mărginean, *Mobilitate socială la Sebeș în secolul al XVIII-lea*, în *BCȘS*, 8, 2002, p. 107-114.
- Mircea, Bota 2011 – G. Mircea, F. C. Bota, *Autobiografia generalului Vasile Barbu, fost comandant adjunct al Gărzilor Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, ca izvor istoric (1908-1942)*, Alba Iulia, 2011.
- Mânea 1996 – C. Mânea, *Manifestările aniversare, expresie a cultului personalității regelui Carol al II-lea*, în *BCȘS*, 2, 1996, p. 269-272.
- Möckel 1929 – A. Möckel, *Aus Mühlbachs Vergangenheit*, Mühlbach, 1929.
- Sandache 1998 – C. Sandache, *Viața politică și intimă a lui Carol al II-lea*, București, 1998.
- Scurtu 1991 – I. Scurtu, *Monarhia în România 1866-1947*, Galați, 1991.

-
- Scurtu *et alii* 1982 – I. Scurtu, Gh. Z. Ionescu, E. Popescu, D. Smârcea, *Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente*, București, 1982.
- Stoenescu 2001 – A. M. Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat din România*, vol. II, *Eșecul democrației române*, București, 2001.
- Șeulean 2012 – P. Șeulean, *Comunitatea germană din Cluj, Sibiu și Timișoara în perioada interbelică (1918-1938)*, vol. 2, Cluj-Napoca, 2012.
- Teutsch 1907 – F. Teutsch, *Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk*, II. Band (1700-1815), Hermannstadt, 1907.

1

2

Pl. I. 1 Fotografia pe care Carol Breitenstein a anexat-o plângerii sale; 2 Fotografia poliției.

Humor or Affront to King Carol II?
Discussions Regarding the *Lèse-Majesté* Charge against
Merchant Carol Breitenstein (Sibiu, 1937)

Abstract

This paper aims to publish a group of 8 unedited documents discovered during the year 2013 at the County Service of the Romanian National Archives, in the Mureș County Residency fund, referring to the accusation of *lèse-majesté* brought against the Saxon merchant, Carl Breitenstein by the municipal Police Station from Sibiu, in 1937 and to the events it led to in the subsequent year, 1938. Of course, the publication of the interesting documents depicting the authentic atmosphere of the city from the period 1937-1938 inclusively, directly or indirectly, the political, administrative, constabulary, judiciary or simply day to day relations between Romanians and Saxons, in Sibiu required also the effort of giving a primary interpretation of the documents by reviewing acquired historical knowledge of the period and the aforementioned urban environment.

However, the text of the analysed documents reveals the fact that the merchant from Sibiu faced, in the autumn of the year 1937, a charge of *lèse-majesté* but by the decision of the Prosecution Office of the Court of Sibiu, from November 11th 1937 (Annex II) the criminal prosecution was annulled due to formal procedural grounds which represented a happy ending for the accused although the repercussions of his act, incriminated by the urban authorities of the time, especially by the local Police Station but also by the Prefecture of Sibiu, did not limit to the aforementioned judicial resolution.

The charge against Carol Breitenstein was one of „offence to Royalty” due to the fact that on June 8th 1937, on Restoration Day (the National Day in interwar Romania, arbitrary instituted by the King, immediately after his comeback from 1930, starting from 1931, which represented the backbone of the entire *cult for the Leader* obstinately promoted by King Carol throughout his reign), he insidiously advertised a portrait of the Romanian Sovereign in the showcase of his store located in the centre of the city of Sibiu between a pair of leg casts dressed in fine nylon stockings (in fact the object of his commerce) which was considered to be an evident reference to the scandalous love life of the Romanian Sovereign. Carol Breitenstein’s defence was provided by the famous lawyer Traian Ivan, whose view on the matter clearly emerges from the text sent by the defendant on September 5th 1938 to the Mureș County resident, General Dănilă Papp, which was clearly written by the lawyer in the name of his client and not by the signatory of the document (Annex I). This text reveals the intellectual qualities of lawyer Traian Ivan as well as a probably dominant attitude against-Carol which may suggest the lawyer’s political orientation towards the right.

The accusers of Carol Breitenstein’s gesture of public ridiculing the Sovereign’s portrait were most likely employees of the Sibiu Police Station and part of the Romanian officers in the city, who were at the time royal sympathizers and were also required to support the Romanian authorities of the time. The unpleasant consequence of Carol Breitenstein’s act was the fact that during the next year (1938) his solicitation for the renewal of his gun permit was no longer honoured because the Police Station of Sibiu could not forget his gesture of public humiliation towards the image of the Romanian Sovereign as easily. This has direly offended the Saxon merchant who was exonerated the previous year in court and therefore addressed a complaint in this respect to General Dănilă Papp, resident of the Mureș County. The issue remains unsolved in

1938 and it can be assumed that it remained unsolved all throughout the Royal Dictatorship (1938-1940), but it might have been settled in the years following the war when the cult for king Carol II was no longer ruling, being replaced by the Antonescu regime.

A psychological and political explanation of Carol Breitenstein's gesture from June 8th 1937 was attempted to be given, but this cannot be thoroughly achieved without additional documentary support regarding the day to day life, individuality and mentality or political options of the Saxon merchant. His case is interesting and illustrative of the attitude of the Saxons of Sibiu during the reign of Carol II even if some of its aspects can only be deduced or imagined from the limited documentary context of the present study due to the lack of a proper bibliography referring to aspects of the daily life from interwar Sibiu (or of Greater Romania).

As the Breitensteins are native of Sebeș, their genealogic tree is interesting to be reconstituted and therefore the authors of the present study have conducted additional documentary research at the County Service of the Romanian National Archives, which can most certainly enable drawing up the fore mentioned family tree since their arrival on Romanian territory, but this may be the object of another study.

We consider that the present study contributes to the better understanding of the atmosphere of the epoch of Carol II's reign and it concretely illustrates the cult of the sovereign and the dire consequences faced by the people who dared to contest the royal authority, although the risks implied by such an act were not as high as they were during Ceaușescu's presidency, due to the fact that between 1937 and 1938 several democratic levers were accessible in case of defence against a lèse-majesté accusation.

List of Illustrations

Pl. I. 1. The foto which Carol Breitenstein adds to his complaint.

Pl. I. 2. Police photo.